

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-416/2021. számú ügyben

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma Kalocsai Gyermekotthon Általános Iskola és Szakiskola működése, a gondozott gyermekekkel szembeni bánásmód kapcsán

Előadók:

- *dr. Györffy Zsuzsanna*
- *dr. Bene Beáta*
- *dr. Rostás Rita Ágnes*
- *Tóthné Kiss Klaudia*

Érintett szerv:

- EMMI Gyermekotthoni Központ Általános Iskola és Szakiskola Kalocsai Gyermekotthona Általános Iskolája és Szakiskolája

2021.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-416/2021. számú ügyben**

A vizsgálat megindítása

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma Speciális Gyermekotthoni Központ Általános Iskola és Szakiskola Kalocsai Gyermekotthona Általános Iskolája és Szakiskolájában (a továbbiakban: Gyermekotthon) hivatali elődöm *AJB-130/2016. számon*, panaszbeadvány alapján folytatott vizsgálatot. A panaszos a Gyermekotthon egyik, próbaideje alatt elbocsájtott nevelője az intézményben gondozott gyermekek védelme érdekében kérte az alapvető jogok biztosának eljárását. Az alapvető jogok biztosa az intézményt fenntartó Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságot, valamint az Emberi Erőforrások Minisztériuma Integrált Jogvédelmi Szakszolgálatának jogelődjét, az Országos Betegjogi, Ellátottjogi és Gyermekjogi Dokumentációs Központ főigazgatóját kérte fel a gyermekotthon működésének teljes körű vizsgálatára, különös tekintettel a beadványban jelzett bántalmazásokra. Hivatali elődöm jelentését 2016 februárjában bocsájtotta ki.

Hivatali elődöm emellett *AJB-1201/2016. számon* átfogó jelleggel hivatalból vizsgálta a kettős ellátási szükségletű gyermekek helyzetét a gyermekvédelmi szakellátás intézményeiben, e vizsgálat egyik helyszíne ugyancsak a kalocsai Gyermekotthon volt.

2020 szeptemberében egy országgyűlési képviselő fordult jelzéssel Hivatalomhoz, hogy a Gyermekotthon – egyes ott dolgozó nevelők és gondozottak állítása szerint – súlyos lelki és fizikai bántalmazások helyszíne. Felhívta a figyelmemet, hogy a Gyermekotthon néhány alkalmazottja egy cikkben egyenesen arról számolt be, hogy „*az intézményben rendszeresek a visszaélések, a verések, a megalázások és a kínzások.*” Minderre figyelemmel a képviselő írásbeli választ igénylő kérdést intéztem hozzám. Válaszomban az *AJB-130/2016. számú* jelentésben megfogalmazott ajánlások, kezdeményezések sorsáról részletesen tájékoztattam a képviselőt.

Mindezek alapján, az előzményekre is tekintettel indokoltnak tartottam a Gyermekotthon körülményeinek, működésének vizsgálatát. A felmerült aggályok, így a rendszeres lelki és fizikai bántalmazások, kortársagresszió valóságtartalmáról helyszíni szemlén kívántam meggyőződni. A helyszíni szemle során pedig külön kiemelt figyelmet fordítottam a járványhelyzet kezelésére tett egyes intézkedésekre, a Gyermekotthonban élők napi tevékenységének monitorozására.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (4) bekezdése és az Ajbt. 21. § (1) bekezdés d) pontja alapján 2021 januárjában – hivatalból – tehát helyszíni vizsgálatot rendeltem el. Az Ajbt. 21. § (1) bekezdés a) pontja és (2) bekezdése alapján pedig részletes tájékoztatást kértem a Gyermekotthonban jogvédelmi feladatokat ellátó gyermekjogi képviselőtől, valamint a Gyermekotthonban elhelyezett gyermekek illetékessége szerinti területi gyermekvédelmi szakszolgálatoktól (a továbbiakban: Szakszolgálat).

Az érintett alapvető jogok

- *a jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye:* „Magyarország független, demokratikus jogállam.” [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés];
- *az oktatáshoz való jog:* „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.” [Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdés];

- *a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga:* „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” (Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés).

Az alkalmazott jogszabályok és más jogi normák

- a gyermekek jogairól szóló ENSZ Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Egyezmény);
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.);
- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.);
- a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (A továbbiakban: Szabs. tv.);
- a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kr.);
- a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 15/2013. EMMI rendelet);
- a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 20/2012. EMMI rendelet);
- a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. Rendelet (a továbbiakban: Gyer.);
- a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet);
- a koronavírus miatt a köznevelési és szakképzési intézményekben új munkarend bevezetéséről szóló 1102/2020. (III. 14.) Korm. határozat (a továbbiakban: Korm. határozat);
- az ügyészség közérdekvédelmi feladatairól szóló 3/2012. (I. 6.) LÜ. utasítás.

A megállapított tényállás

A Gyermekotthonban 2021. február 4-én előre be nem jelentett helyszíni vizsgálatot tartottam. A vizsgálatra érkező munkatársaimat¹ a Gyermekotthon intézményvezetője, az egyik szakmai vezetője és az intézmény belső iskolájának vezetője fogadta. A vezetők a vizsgálat során mindvégig segítőkészek voltak. Munkatársaim a helyszínen a következő iratok másolatának rendelkezésre bocsátását, illetve adatokat kérték:

- Alapító okirat,
- Szervezeti és Működési Szabályzat,
- Pedagógiai Program,
- Házirend,
- Fenntartói és egyéb ellenőrzési anyag 2020-as évben és 2021 januárjában,
- Rendkívüli események dokumentációja 2020-as évben és 2021 januárjában,
- A COVID-19 járványügyi helyzettel kapcsolatos dokumentációk.

¹ A vizsgálatban egy jogász, egy pedagógus-jogász, egy pedagógus-pszichológus és egy pszichológus végzettségű munkatársam vett részt.

Munkatársaim az intézmény vezetőjétől írásbeli adatszolgáltatást, illetve tájékoztatást kértek a dolgozói és gondozotti létszámadatokról, a belső iskola működésének feltételeiről, a tanulók különleges bánásmódra való jogosultságáról, illetve a következő kérdésekről:

- A járványhelyzet idején a munkatársak szokásos munkaidő beosztásában volt-e változás?
- Hány munkatársnak szűnt meg a munkaviszonya a 2020-as évben és 2021 januárjában? Hány új belépő volt abban az időszakban?
- A korábban rendszeres fejlesztésben részesült gyermekek kaptak-e fejlesztést a veszélyhelyzet alatt? Ha igen, miként?
- A helyszíni vizsgálat idején volt-e szökésben gyermek?
- Változott-e a protokoll az engedély nélküli eltávozások esetében az egészségügyi veszélyhelyzet alatt? Ha igen, miben?

1. A helyszín szemle során kapott általános tájékoztatás

A Gyermekotthon engedélyezett férőhelyszáma 56 fő 7 csoportban, amelyek 2020-ban 96,25% kihasználtsággal működtek. A helyszíni vizsgálat idején 45 gyermek volt az intézményben elhelyezve, közülük egy gyermek szökésben, egy börtönben, három pedig előzetes letartóztatásban volt. A Gyermekotthon vezetője a helyszíni vizsgálat idején meglévő alacsony létszámot azzal indokolta, hogy a közelmúltban többen váltak nagykorúvá, egy csoportot be tudott zárni, így a járványhelyzet miatt bent maradt előző évi szabadságokat ki tudja adni kollégáknak.

A helyszíni vizsgálat idején a legfiatalabb gondozott 12 éves volt, utógondozott fiatal felnőttet nem láttak el, az átlagéletkor 15 év volt. Az elmúlt 10 évben mintegy 10 fő 12 év alatti gyermeket helyeztek az intézménybe. 20 fő feletti a kettős szükségletű gyermekek száma, a speciális szükségletű gyermekek esetében vezető tünet a disszociális magatartás, de vannak pszichés problémával küzdő gyermekek és pszichoaktív szerhasználók is. A gyermekek egy részénél mindhárom tünet jelen van. Gondozottjaik pedig a legolcsóbb 100-200 Ft-ért kapható, leginkább károsító dizájnertdrogokat használják. A beszámoló szerint a dühkitörések, rongálások, kortársbántalmazások rendszeresek. Az ön- és közveszélyes gyermekeket megnyugvásukig a szakdolgozók lefojgják, az ún. biztonsági elkülönítőt legutóbb másfél éve használták.

A Gyermekotthonban két főállású pszichológus, és megbízási szerződéssel egy idős gyermekpszichiáter dolgozik, ez utóbbi a helyszíni vizsgálat idején éppen beteg volt. A betegségét megelőzően kéthetente ment az intézménybe, szükség esetén elérhető, mozgósítható volt. Háziorvos, fogorvos a szomszéd utcában van. Drogambulancia a közelben nem érhető el, gyermekpszichiátriai osztály Szegeden van. Tapasztalatuk szerint azonban az ott kezelt gyermekek jelentős változás nélkül hamarosan visszakerülnek a Gyermekotthonba.

A rendőrség az intézmény segítségére van, de a kortársbántalmazásokkal kapcsolatos feljelentések ügyében a nyomozás sokáig húzódik, ugyanakkor következmény gyakorlatilag nincs. A vezetők elmondták azt is, hogy évről-évre rosszabb pszichés állapotú gyermekeket fogadnak, akik nehezen alkalmazkodnak a közösséghez. A kiforratlan, bizonytalan identitású fiúkat igyekeznek egymástól elkülönítve külön-külön csoportokba helyezni. A vizsgálat idején az intézményvezető elmondása szerint a legtöbb problémát egy „szinte nőként funkcionáló” fiú okozta.

A bekerülők iskolai lemaradása több év, de sokan azok közül sem tudnak például olvasni, akik az életkoruknak megfelelő iskolai fokozattal rendelkeznek. A 16. életévüket betöltött, már nem tanköteles gyermekek a tanulásra szinte egyáltalán nem motiválhatók. Azon gyermekeknél, akik a Gyermekotthonba kerülésüket megelőzően középiskolai tanulmányokat folytattak, az intézmény az anyaiskolával együttműködik. Az anyaiskola tájékoztatást ad a megszerzett érdemjegyekről, feladatlapokat, vizsgalapokat küld. A gyermekek a Gyermekotthonban tanulnak, a feladatlapokat, vizsgalapokat pedig visszaküldik az anyaiskolába.

A kapott tájékoztatás szerint egyre rosszabb a bekerülő gyermekek családi kapcsolata. Példaként említették, hogy 2020 nyarán a 6 csoportból 5 csoportnyi gyermek az intézményben maradt, továbbá az sem jellemző, hogy a nagyobb ünnepekre hazamennének. A korábbi gondozóintézmény nem fogadja őket a nyári szünetre, rendszeres családi kapcsolata mintegy 8-10 gyermeknek van. Őket gyakran a Gyermekotthon munkatársai viszik haza, így személyesen találkoznak a családdal, egyúttal felveszik a kapcsolatot a gyermekjóléti alapellátó munkatársaival is. A gyermekek két hetet otthon, majd két hetet a Gyermekotthonban töltenek, ezt követően hazamehetnek ismét. Ennek az az indoka, hogy az egész nyári szünet egyhuzamban otthon töltése a családnak sok lenne, a gyermekek pedig kizökkennének a Gyermekotthonban megszokott rendből. Sajnálatos, hogy a szülők sokszor maguk kezdeményezik a kapcsolattartás szűkítését, vagy megszüntetését a gyámhivatalnál, vagy a gyámhivatali határozatban foglaltak szerinti kapcsolattartási jogukkal, kötelezettségükkel nem élnek.

A Gyermekotthon *Foktői úti Sporttelepén állattartást és növénytermesztést*, betakarítást tanulnak a gyermekek, az ott dolgozó kertésznek gyerekfelügyelői képesítése is van. A telepet az intézményvezető tovább fejlesztené, üvegházat alakítana ki, palántákat nevelne. A telken áll egy 2 szobás kisház, mellyel kapcsolatban a tervek között szerepel, hogy nyáron egy csoportot ki lehessen ide helyezni. A mezőgazdasági munkát szerető gyermekek számára ez nagyon jó hatással lehetne.

A Gyermekotthon 2020. július 1-jétől *az emberkereskedelem feltételezett áldozatává vált fiúgyermekek befogadására kijelölt speciális gyermekotthoni feladatokat* is ellátja. Az emberkereskedelem feltételezett áldozatává vált gyermeket azonban ez idáig nem helyeztek a Gyermekotthonba. A 2021. január 31-ei adatok szerint a várakozó listán lévő 6 gyermek közül 5 gyermek befogadása megtörtént, a tájékoztatás szerint februárban még 3 gyermek befogadása volt várható.

A *dohányzás* ugyan az intézmény területén tilos, de miután a gyermekek többség már úgy érkezik a Gyermekotthonba, hogy dohányzik, a kifejezett tiltásnak nincs értelme, a megvonás sokszor dühreakciót vált ki a gondozottakból, inkább igyekeznek azt keretek között tartani.

Az intézményvezető kérdés nélkül is kitért arra, hogy a Gyermekotthonban évekkel ezelőtt történt bántalmazásokról szóló hírek ártottak az intézménynek. Külön kiemelte, hogy a hitoktatást végző atya 10 éve jár az intézménybe, a Gyermekotthon kápolnájában tartott foglalkozásokon pedig a gyermekfelügyelő is jelen van. A gyermekek szexuális bántalmazása kapcsán az érsekség is folytatott vizsgálatot, amely a szexuális abúzus megtörténtét nem igazolta. Az ügyészség munkatársa 2020 szeptemberében szemlézett az intézményben, aki – az intézményvezető szerint – minden rendben talált.

Az intézményvezető 10 éve lát el vezetői feladatokat. A kapott tájékoztatás szerint a Gyermekotthonban a szakmai létszámok betöltöttek, egy kolléga kivételével mindenki szakképzett, 2 csoport kivételével minden csoportban van női nevelő. A munkatársak a speciális igényű gyermekek ellátására felkészítő tanfolyamon részt vettek.

Az intézményvezető szerint nem volt szerencsés az a "központosítás", aminek nyomán az általa vezetett intézményük 2016 óta az esztergomi EMMI Speciális Gyermekotthoni Központ, Általános Iskola és Szakiskola (a továbbiakban: Gyermekotthoni Központ) telephelyeként működik. A telephelyek gazdasági önállósága ugyanis megszűnt, a legkisebb beszerzést is a Gyermekotthoni Központon keresztül kell jóváhagyatni, az utalás pedig a fenntartó Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságon keresztül történik, a munkatársak felett a munkáltatói jogkört sem az adott intézmény vezetője gyakorolja.

A vezető szerint a munkavégzés nehézsége miatt indokolt lenne, ha a gyermekfelügyelők is pedagógusokra irányadó szabadságot kapnák. Problémát jelent, hogy a túlórák kifizetését a fenntartó nem engedélyezi, a kiemelkedő munkatársakat sem tudják jutalmazni. A munkatársak évente 7000 Ft ruhapénzt kapnak, amit kizárólag cipőre és köpenyre költhetnek, miközben

utóbbira a munkavégzéshez egyáltalán nincs is szükség. Karácsonykor 20.000 Ft jutalmat kaptak, cafetéria nincs. A térítéssel járó képzések szervezésére többnyire nincs lehetőség.

2. A fertőzöttséggel való érintettséget és járványügyi intézkedéseket érintő információk

A Gyermekotthon vezetője és a 88 munkavállaló közül mintegy 8-9 kolléga fertőződött meg, elkülönítették őket, néhány órán belül mindegyikük láza lement, tesztelésükre azonban – az intézmény kérése ellenére – nem került sor. A szakdolgozók közül mintegy 35 főt teszteltek.

A téli szünetet otthon töltő gyermekeket visszatérésükkor egy hétig megfigyelés alatt tartották a betegszobákban, ezt követően mehettek vissza a csoportokba. A járvány első hulláma idején az egyéni és csoportos kimenők, a hazautazások elmaradtak, amit a gyermekek nehezen viseltek. A szakdolgozók igyekeztek benti programokat szervezni, ennek mibenlétét azonban nem részletezték. A járvány veszélyességére úgy is próbálták a gondozott gyermekek figyelmét felhívni, hogy napi két televíziós híradót nézettek meg velük. A belső iskolát bezárták, a tanítás folyamatos biztosítása érdekében a tanárok mentek a csoportokba.

A gyermekek a hozzátartozóikkal, a gyermekjogi képviselővel, gyermekvédelmi gyámjaikkal Skype-on, illetve telefonon tarthattak kapcsolatot, szakdolgozó a beszélgetések idején nem volt jelen. A járvány első hullámában a hitoktatás is Skype-on keresztül történt. A járványhelyzet előtt, valamint a járvány második hullámában a gyermekvédelmi gyámok és a gyermekjogi képviselő rendszeresen bejárt az intézménybe. Hőmérsékletmérés és kézfertőtlenítés után négy szemközt beszélhetnek a gyermekkel. Maszkot, kézfertőtlenítőt a fenntartó már a járvány első hulláma alatt is biztosított az intézmény számára. Az UNICEF magyarországi szervezetétől és a Gattyán Alapítványtól a gyerekek számítógépeket, a vezetők laptopokat kaptak.

3. A helyszíni bejárás tapasztalatai

A gyermekek hétköznaponként a reggelit, az ebédet és a vacsorát a Gyermekotthon ebédlőjében fogyasztják el, a vacsorát hétvégén a csoportokban kapják. *Az étkezési norma az ötszöri étkezésre 800 Ft/nap/fő.* A csoportokban lévő teakonyhákban kiegészítésként főznek, a gyermekek a zsebpénzükből élelmiszert, édességet is vásárolnak, amit a csoportjaikban tárolnak.

Minden csoportnak van nappali szobája teakonyhával, vagy főzési lehetőséggel, innen nyílik a nevelői szoba. Csoportonként két 3-4 ágyas hálószoba van. Minden csoporthoz tartozik fürdőhelyiség és WC. A zuhanyozók gombnyomásra adagolják a hőfokszabályozóval beállított meleg vizet. Minden csoportban kialakítottak egy sportszobát, a sportszobákban ping-pong asztalok, súlyzók vannak, az egyik csoportban csocsó, egy másik csoportban pedig Xbox játékra is van lehetőség. Minden csoportban van televízió, 1-2 csoport régi számítógépeket is kapott, a gyerekek ezen tudnak játszani. Jó időben az udvaron tartózkodnak, focizhatnak, sportolhatnak. *Más szabadidő eltöltésére alkalmas lehetőséget a vizsgálatot végzők nem láttak.*

Az adott évszaknak nem megfelelő ruhákat csoportonként raktárhelyiségekben tárolják. A raktárhelyiségek kifejezetten rendezettek voltak. Az intézményben sokáig küzdöttek az ágyi poloskákkal, a helyszíni vizsgálat idejére sikerült az élősködőket kiirtani, de a régi, amúgy is nagyon használt ágyak többségét el kellett égetni, helyettük a Kalocsai Börtön és Fegyház leselejtezett vaságyait kapta meg az intézmény. A munkatársak az otthonaikban már nem használatos bútorokat általában beviszik a Gyermekotthonba, ahol adományként is fogadnak bútorokat.

A hálólhelyiségek sivárak. Berendezésük a börtön kiselejtezett vaságya, vagy a régi, erősen elhasznált heverők, íróasztalok, gyermekenként ruhásszekrények. A gondozottak szabadon díszíthetnék a falakat, ezzel a lehetőséggel azonban kevesen élnek. A csoportok folyosóit a

dolgozók dekorálták. A csoportokban minden jól látható helyen kifüggesztették a házirendet, a gyermekjogi képviselő nevét és elérhetőségét. Van olyan csoport, ahol a gyámok telefonszámai is láthatók, az egyik csoportban a gyermekek születésnapjának időpontja is látható, és van ahol a napirend részeként a dohányzási időpontok is szerepelnek. Az újonnan kialakított, igényesen felújított részlegben gyermekek ez ideig még nem fogadott az intézmény, az ágyakat egy hévízi megszűnt szálloda adományozta a Gyermekotthonnak, ezzel egyidejűleg a csoport kialakításához rendelt költségvetésből az SZGYF törölte a gyermekek ágyainak finanszírozását.

A Gyermekotthonban van *orvosi rendelő és 3 betegszoba*. A betegszobákhoz fürdőhelyiség és WC is tartozik, azok egyikét azonban döglött legyek és vastag por borította. Az intézményben két ápolónő dolgozik, a gyógyszereket a rendelő zárható szekrényében tárolják. A Gyermekotthon kápolnája rendezett, de szintén takarítatlan. Az intézményvezető elmondta, hogy a takarítást egy személy látja el az intézmény egész területén.

4. A Gyermekotthonban működő Tagiskola

A Gyermekotthonban működő köznevelési intézmény státusza tagintézmény (a továbbiakban: Tagiskola), ahol a gyermekek nevelését oktatását az igazgatóval együtt 9 fő pedagógus biztosítja. A Tagiskola igazgatója a pedagógusok szakképzettségével összefüggésben elmondta, hogy van saját fejlesztő pedagógusuk, de gondot okoz a természettudományos tantárgyak tanítása, valamint idegen nyelvet tanító pedagógusuk nem szakos tanár, hanem nyelvvizsgával rendelkező pedagógus. A Tagiskolában 1 fő pedagógus diplomával rendelkező gyermekotthoni nevelő segíti az iskolai oktatást, valamint 1 fő pedagógus állt munkába szeptemberben, akit januárban véglegesítettek. A szakmai gyakorlati feladatokat két fő pedagógus képzés nélkül, munkaoktatói státuszban látja el. Az igazgató hangsúlyozta, hogy Tagiskolában a szakos tanári ellátottság biztosításán túl az a legfontosabb, hogy a pedagógus jó konfliktus kezelő legyen.

A Tagiskola osztályszerkezete: 5., 6a, 6b, 7a, 7b, 8. osztályok önállóan, a 9-10. évfolyamon összevont osztály működik. A *párhuzamos osztályok kialakítása* tantestületi értekezleten történt, annak elsődleges szempontja volt a *jó közösség kialakítása*. Az áldozat típusú gyermekeket igyekeznek egy közösségbe tenni és amennyire lehet, figyelembe veszik, hogy a tanulók melyik csoportban vannak a Gyermekotthonban. Jelenleg egy tanulójuknak van külső iskolában tanulói jogviszonya, akinek félévi és év végi érdemjegyeit az osztályfőnök küldi elektronikus úton, ez alapján vezetik a tanulói nyilvántartást. Az igazgató elmondta, hogy a 9. és 10. évfolyamos tanulók szakképzést megelőző előkészítő oktatásban vesznek részt, ahol közismereti és szakmai oktatás folyik. Az egy fő 10. osztályos tanuló a 9. osztályban végzi tanulmányait. Félévkor és évvégén értesítőt kapnak az elért eredményeikről. Közismereti tárgyaik: testnevelés, matematika, magyar nyelv, angol nyelv, rajz, kémia, fizika, erkölestan, biológia, informatika. A tanulók szobafestő, asztalos, növénytermesztő – állattenyésztő szakmák alapjaival ismerkedhetnek meg, ezzel is segítve a későbbi pályorientációt.

Az iskolai munka elsődleges célja a *felzárkóztatás*, hiszen tanulóiknak az írás, olvasás, szövegértés, matematikai alpműveletek végzése is problémát jelent. Törekednek arra, hogy tanulók elsajátítsák a közösségi normákat és fejlődjön a szociális kompetenciájuk, valamint elérjék azt a szintet, hogy a gyermekotthonból való kikerülésük idején folytatni tudják a tanulmányaikat a normál, kinti iskolai keretek között.

A Tagiskola ráccsal elválasztva két elkülönített részen működik, így a kisebbeknek és a fejleszhető gyermekeknek nyugodtabb körülményeket tudnak biztosítani. E célt szolgálja az eltérő csengetési rendje is, így elkerülhető, hogy a szünetekben a nagyobbak a kisebbekkel találkozzanak, és így kevesebb konfliktus is adódhat. A Tagiskola a 2020 tavaszi pandémia ideje alatt bezárt, de nem tértek át a digitális oktatásra, hanem *a pedagógusok a Gyermekotthoni csoportokban tanítottak*. A járvány második hulláma alatt a helyszíni vizsgálat időpontjában (2021. február) a Tagiskola a hagyományos munkarend szerint, jelenléti oktatással működött.

5. A szakdolgozók által elmondottak és a gyermekkel készült interjúk összegzése

A vizsgálatban résztvevő *pszichológus munkatársaim meghallgatták az intézmény hat munkatársát és interjút készítettek hét gyermekkel.* Az iskolaigazgató elmondta, hogy 22 éve dolgozik a Gyermekotthonban, az 5. fenntartó mellett. Képzettsége szerint informatika szakos tanár, így több területen is dolgozott már az intézményben, így pedagógusként, az ügyviteli részlegén informatikusként, volt, amikor osztott munkakörben mindkét területen, jelenleg már évek óta ő vezeti az iskolát. Állítása szerint sokat változott a világ, amikor ideérkezett még a nevelők osztották a cigarettát a gyerekeknek, ez azonban mára megszűnt.

Munkatársaimnak megmutatott néhány osztálytermet, melyekből több zárva volt. Összesen 14 osztálytermük van, de jelenleg nincs annyi osztály. Ez idő szerint 5. osztálytól tanulnak a diákok, és van összevont 9-10-11. osztály is. A legtöbb gyerek előéletében az iskolakerülés szerepelt, így az egyik elsődleges feladatuk, hogy a mindennapos iskolába járást kialakítsák, elfogadtassák. Az intézményben mindenki tanul, a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek esetében a 16 év amúgy sem jelenti a tankötelezettség megszűnését. Nagy hiányosságokkal érkeznek a gyerekek, van mit pótolni. Sokszor előfordul, hogy nem tudnak írni-olvasni sem a felső tagozatos bizonyítványokkal rendelkező tanulók. Az iskolában található egy kis könyvtár, ahol a lexikonok, mesék mellett fellelhető az iskolai kötelező irodalom, és a gyermekek érdeklődési köréhez alkalmazkodva beszereztek képregényeket is.

A látogatás idején a technika tanár óráján a gyerekek éppen egy széket festettek. A szék a tanári szobába fog kerülni, ahol már vannak olyan székek, amelyeket a gyerekekkel közösen újíttak fel, együtt sok mindent meg tudnak csinálni. Egy ágy javítása is éppen folyamatban volt. A pedagógus hangsúlyozta, hogy a közös javítások abból a szempontból is hasznosak, hogy a gyerekek jobban vigyáznak azokra a tárgyakra, melyek csiszolásával, ragasztásával maguk küzdöttek meg. A fiúk sok ajándéktárgyat, például méceses tartót, szíveket készítenek a gyámoknak, szülőnek, vagy akinek szeretnének.

A meghallgatott fiúk arról számoltak be, hogy iskolakerülés, szökés, lopás miatt kellett a Gyermekotthonba jönniük. A cigarettázás kapcsán viszont – a pedagógussal ellentétben – azt mondták, hogy dohányozhatnak, csak nem lehet náluk a cigaretta. Néhányan azt mondták, hogy ők ugyan nem vehetik meg a cigarettát, de a nevelő megveszi a zsebpénzükből, és naponta 3 szálat kaphatnak, reggel, délben, este, és az udvaron gyűjthetnek rá. Más azt mesélte, több szálat is kaphat. Többen beszámoltak arról, hogy „cigilopás” történt, feltörték a dobozt, a szekrényt, ahol azt a nevelők tárolták. Volt olyan gyermek, aki arról számolt be, hogy a cigaretta az egyik büntetési eszköz is, ha nem úgy viselkednek, akkor nem kapják meg a cigarettát. Egybehangzóan állították, hogy drog nincs az otthonban. Az egyik gyermek állítása szerint, annyit kérnek a nevelők, hogy a csoportban ne dohányozzanak. Dohányzásról leszoktató programról azonban nem számoltak be.

Egy gyermek panaszkodott arra, hogy nem lehet nála a mobiltelefonja, pedig azzal szeretne játszani, a többség azonban elfogadta és tudomásul vette ezt az intézkedést. Arról egybehangzóan számoltak be, hogy a gyermekvédelmi gyámot akkor hívhatják fel, amikor akarják, és hetente kétszer a hozzátartozókkal is tudnak beszélni 10-10 perces időtartamban. Nem jelezték, hogy kevés lenne a telefonálásra szánható idő. Abban is teljes volt a konszenzus, hogy a telefonálásért nem kell fizetniük, az a Gyermekotthon költsége. Ismerték a gyermekjogi képviselőt, többen is mondták, hogy rendszeresen szokott az otthonba jönni, tudnak vele beszélni, ha akarnak.

Elmondásuk szerint a zsebpénzükből azt vesznek, amit szeretnének, gyakran ételkiegészítést, szalámit, nyersanyagot vásárolnak, amit aztán közösen a nevelő segítségével készítenek el, például rántott húst készítettek tört krumplival néhány napja. Az egyikük

elmondása szerint a zsebpénzből jellemzően édességet vesznek, „csak az energiától és a piát tiltják.”

Egymás között veszekedések, viták előfordulnak, néha verekedésig is fajul a helyzet, olyankor szétválasztják őket a nevelők Amennyiben kéri, általában van rá mód, hogy egyik csoportból a másikba átkerüljenek. Voltak, akik azért kérték áthelyezésüket, mert a csoport nevelőjével nem jöttek ki. Egyikük szerint tettlegesség is történt: „[...] bá egyfolytában ütöget, lefog, ordibál velem, és üti a fejemet”. A másik azt mondta, hogy „nem bántott, csak megette a reggelinket, és kutya módon bánt velünk, azt mondta, maradjunk kussba, beszélni sem lehetett”.

A meghallgatott gyermekek elmondása szerint nem szoktak verekedni, ugyanakkor *1-2 verekedést mégis említettek, mint konfliktusmegoldó mechanizmust* (például összevesztek a távirányítón), alapvetően azonban bagatellizálják az egymás közötti agressziót. Olyan eset viszont nem fordult elő, hogy valakit mobbingolnának, cikiznének, vagy valakinek ki kéne szolgáltatnia a többieknek. Ha valakit megvernek és szól a felnőttnek „az vamzerség”, azt nem szeretik. *Az egyik gyermek azt mondta, hogy ez a hely a börtön-előkészítő.*

A meghallgatott gyermekek arról is beszámoltak, hogy a Gyermekotthonba kerülésüket követően a tisztelet elnyerése miatt bokszolni szoktak. A bokszolást az ügyeletes szakdolgozó is nézi, ha az egyik gyerek azt mondja, hogy „elég”, akkor abba kell hagyni, ekkor szétválasztják őket. A tisztelet azt jelenti, hogy „kiállt magáért.” A 14 évesnek vagy az ennél fiatalabbnak nem kell bokszolniuk.

A meghallgatások során többen is azt állították, hogy itt jobb, mint ahol korábban voltak, mert itt jobban odafigyelnek rájuk. Egyikük szerint itt komolyabban veszik a tanulást, szigorúbbak a tanárok, kifejezetten hangsúlyozta, hogy ez számára pozitívum. Egy másik fiú azt mesélte, hogy mióta itt van, nem kell gyógyszert szednie, annyira megnyugodott, más pedig azt mondta el, hogy segítettek neki megtanulni az indulatok kezelését. Szabadidő eltöltésére kérdezve nem tudnak strukturált programokat példaként felhozni. Pingpong lehetőséget említenek, de nem igen használják, és az X-box is csak az egyik csoportban van. A városba felügyelet mellett járnak ki.

Jutalom vagy büntetés nincs, mások szerint pedig a városi séta a jutalom, illetve annak megvonása a büntetés. Elkülönítő van, de nem tudnak róla, hogy oda mikor kit visznek, régebben volt ott valaki, de nem tudják miért. Egyik fiú pedig ugyancsak arról számolt be, hogy az a büntetés, hogy nem mehetnek ki a városba. Az egyik meghallgatott gyermek elmondása szerint a 40 gyerekből összesen 1 fiú mehet ki önállóan városba, de azt nem tudja, hogy annak mi a feltétele, hogy ő is kimehessen önállóan. A csoportok között vannak fokozatok, de nem tudja, hogyan működik és ő milyen fokozatban van. Egy másik gyermek pedig azt mesélte, hogy indulatkitörései vannak, egyszer kitörte az ablakot, és azt ki kellett fizetnie, de büntetést nem kapott.

Pszichológussal beszélhetnek, van, aki hetente többször is, de volt, aki 2-3 hónapja beszélt vele utoljára. A pszichológus minden befogadott gyermeket meghallgat, bármikor mehetnek hozzá a későbbiekben. Segít abban, ha másik csoportba szeretnének kerülni. Ezt a pszichológus is megerősítette. Azt is elmondta, hogy előfordul a gyermekek egymás közötti bántalmazása, és ebben az esetben hozzá is küldik a gyermekeket, 5 alkalmas krízisfeldolgozáson vesznek részt nála. A kollegákat is érzékenyíti, hogy észrevegyék a problémát, az esetleges bántalmazás jeleit.

A dolgozók elmondása szerint a gyermekek a bántalmazásról nem számolnak be, ha pedig sérülés van és el kell látni őket, nem mondják meg ki tette. Szexuális bántalmazásról sem számoltak be, volt egy olyan gyermek, aki azt állította, hogy abúzus történt, és az intézményen kívüli gyerekpszichiátrián tett vallomást, az orvosi vizsgálat azonban az állítást nem igazolta. Az egyik dolgozó szerint a hírekben említett bántalmazó kolléga ma is itt dolgozik. A dolgozó elmondta, hogy fél a munkatársaimmal való beszélgetés következményeitől. Szeret itt dolgozni, szeretne itt maradni, a korábban megjelent híreket ő is olvasta. A gyerekek néha mondanak bántalmazásra utaló dolgokat, de annak valóságtartalma több esetben tapasztalataik szerint nem

igazolódik. *Ha neki jelzik, illetve van ráutaló jel, akkor a szakmai vezető felé kell jeleznie, és a továbbiakban ő dönt a további vizsgálat szükségességéről.* A korábbi eset kapcsán volt vizsgálat, de mivel őt (vagy a dolgozókat) már nem értesítik a vizsgálat eredményéről, így arról nem tud tájékoztatni.

6. A dokumentumelemzés tapasztalatai

A rendelkezésemre bocsátott dokumentumokat áttekintettem, jelentésem tényállásában a vizsgálat szempontjából releváns információkat és adatokat rögzítettem.

6.1 A Gyermekotthon alaptevékenysége, a gyermekek ellátási szükséglete, csoportbeosztása

A gyermekotthon a Gyermekotthoni Központ telephelyeként működik. A 2016. június 15-én kelt Alapító Okirat 4.3.1 pontja szerint *„A költségvetés szerv alaptevékenysége a gyermekotthonában a gyámhatóság által nevelésbe vett kiskorúak jogszabályban előírtak szerinti otthont nyújtó ellátás keretében speciális ellátás biztosítása a súlyos pszichés, vagy súlyos disszociális tüneteket mutató, illetve pszichoaktív szerekkel küzdő, illetve kettős szükségletű gyermekek számára.”*

A 2019. október 22-én kelt és a fenntartó Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (a továbbiakban: Fenntartó) által 2019. december 6-án jóváhagyott SZMSZ-e szerint az intézmény alaptevékenysége a következő. *„Gyermekotthonában a gyámhatóság által nevelésbe vett kiskorúak jogszabályban előírtak szerinti otthont nyújtó ellátás keretében speciális ellátás biztosítása a súlyos pszichés, vagy súlyos disszociális tüneteket mutató, illetve pszichoaktív szerekkel küzdő, illetve kettős szükségletű 10. életévüket betöltött gyermekek számára. A gyermekek csoportba való helyezése vezető tünetmentén, problémátípusonként valósul meg.”*

Az adatszolgáltatás szerint a helyszíni vizsgálat idején a Gyermekotthonban 45 gyermek volt elhelyezve, ebből 1 fő 2019. november 23-a óta engedély nélkül távol van, 3 fő előzetes letartóztatásban van, egy fő börtönbüntetését tölti. A 45 gyermek közül 26 fő kettős szükségletű. Disszociális tüneteket mutat 10 fő. A disszocialitás mint vezető tünet mellett pszichoaktív szerhasználó 3 fő. A vezető tünetként pszichoaktív szerfogyasztás mellett disszociális tüneteket is mutat 2 gyermek. Különleges szükségletű 3 gyermek, átlagos szükségletű 1 fő.

Az 1. csoport létszáma 4 fő, közülük hárman kettős szükségletűek. A 2. csoportban élő 8 gyermek közül hárman kettős szükségletűek, egy gyermek pedig különleges szükségletű. A 3. csoportban 5 gyermek él, közülük ketten kettős szükségletűek és egy gyermek különleges szükségletű. A 4. csoportba helyezett 7 gyermek közül 6 gyermek kettős szükségletű. Az 5. csoportban heten vannak, négyen kettős szükségletűek. A 6. csoport létszáma 6 fő, közülük hárman kettős szükségletűek, és egy különleges szükségletű gyermek él itt. A 7. csoport 4 gyermeket gondoz, ketten kettős szükségletűek, és itt él egy átlagos szükségletű gyermek is.

6.2. A várakozólista

A rendelkezésemre álló adatok szerint a Gyermekotthonba helyezett gyermekek közül 1 nem volt várakozólistán az intézménybe kerülését megelőzően. 22 gyereket 1 hónap várakozás után tudott befogadni az intézmény. 1 hónapnál több, de 6 hónapnál kevesebb időt várakozott 12 gyermek. 6-8 hónap várakozási idő után 12 gyermek került az intézménybe.

6.3. A dolgozói létszámadatok, képzettség, speciális felkészítés, fluktuáció

A Gyermekotthon vezetője okleveles szociális munkás, szakvizsgázott szociális munkás, és elvégezte a szociális ágazati mester vezetőképzést is. Az egyik szakmai vezető okleveles történelem szakos bölcsész és tanár, nevelőtanár, szociális szakvizsgát tett a gyermekvédelmi

szakellátás területén. A másik szakmai vezető tanító, tanár, gyógypedagógia-tanár, pedagógiatanár végzettségű. A Gyermekotthon minden csoportjában 2 fő nevelő, 1 fő gyermekvédelmi asszisztens és 3 fő (közülük egy éjszakás) gyermekfelügyelő dolgozik.

A nevelők végzettsége: lelkipásztor, általános iskolai tanító, általános iskolai tanár, szociálpedagógus, gyógypedagógus, általános szociális munkás. A gyermekvédelmi asszisztensek végzettsége: felsőfokú gyógypedagógiai asszisztens, gyógypedagógiai asszisztens, gyermek és ifjúságvédelmi felügyelő, gyógypedagógiai segítő munkatárs. A gyermekfelügyelők végzettsége: 3 fő érettségi, a többiek érettségi és gyermek és ifjúsági felügyelő, vagy gyermek és ifjúsági felügyelő. Csoporton kívüli beosztásban a következő a munkatársak dolgoznak: a fejlesztő pedagógus általános iskolai tanító és testnevelés szakkollégiumi képzéssel rendelkezik, a gyógypedagógus szociális munkás és gyógypedagógus. Két pszichológus is dolgozik a Gyermekotthonban. Egyikük végzettsége pszichológus, szociálpolitikus, büntetés-végrehajtási nevelő, általános szociális munkás, munka- és szervezetpszichológiai szakpszichológus, és gyermekvédelmi szakellátás területén szociális szakvizsgát tett. A másik pszichológus végzettsége óvodapedagógus, pedagógia szakos tanár és szakpedagógus, pszichológus. A gyermekvédelmi ügyintéző könyvelő, tervező, statisztikus gyermek és ifjúságvédelmi ügyintéző. A nevelő-családgondozó beosztásban dolgozó munkatárs szociális munkás végzettségű. Az egyik ápolónőnek általános ápoló, általános asszisztens, a másiknak ápolói végzettsége van. A Gyermekotthon csoporton kívül még két gyermek és ifjúsági felügyelői végzettséggel rendelkező gyermekfelügyelőt is foglalkoztat.

A Gyermekotthonban megbízási szerződéssel heti 1 órában pszichiátert foglalkoztat. Az ugyancsak megbízási szerződéssel dolgozó gyermekorvos hetente egyszer rendel. Megbízási szerződéssel esetenként dolgozik a fogorvos és üzemorvos. A Gyermekotthon vezetője 2002-től, az egyik szakmai vezető 2003-tól, a másik 2011-től dolgozik az intézményben.

A csoportokban dolgozó munkatársak munkába állásának kezdete:

Év	fő
1995	1
1996	3
1998	2
2001	1
2002	1
2003	1
2007	1
2008	1
2010	2
2012	1
2013	1
2014	2
2015	4
2016	1
2017	1
2018	7
2019	8
2020	3
2021	1

2020. szeptember 1-jétől 7 munkavállaló munkaviszonya szűnt meg és 8 munkavállaló állt munkába. Kettőn próbaidőn belül távoztak, részmunkaidős munkavállaló nincs. A speciális gyermekotthoni feladatokra való felkészítésen valamennyi munkatárs részt vett.

6.4. A Gyermekotthon Házirendje

A Házirend tartalmazza, hogy az intézmény területére cigarettát, alkoholt, illetve kábítószernek minősülő anyagot bevinni, fogyasztani tilos. A Házirend szerint „*Mobiltelefonodat naponta, hétvégén és ünnepnapokon 19-20 óra között kérheted ki a csoportban dolgozó nevelőtől.*”

6.5. A szabadidős programok

A Gyermekotthon Munkaterve az alábbi szabadidős foglalkozásokat, szakköröket rögzíti: jobb agyféltekés rajzolás, bűnmegelőzés, kreatív fejlesztés, kreatív szakkör, tömegsport, drámapedagógia, IKT szakkör, karate, gyermekönkormányzat, Kóstolda, elsősegélynyújtó tanfolyam, dohányzásról való leszoktató foglalkozások.

6.6. A rendkívüli események

2020 januárja és 2021 januárja között a gyermekotthonban 8 rendkívüli esemény, egy egészséget, testi épséget érintő esemény (a gyermek keze játék közben eltört) és hét kortársbántalmazás történt, amelyek mindegyike fizikai bántalmazás volt. A bántalmazásokat a Gyermekotthon az „*Adatlap a gyermekbántalmazás vagy annak gyanújához jelentéshez*” elnevezésű nyomtatványon rögzítette. Az Adatlapok szerint a gyermekvédelmi gyámokat a bántalmazásról értesítették, az elkövetők és az áldozatok elkülönítése megtörtént, a gyermekek pszichés segítséget kaptak. Hat esetben a bántalmazott gyermek orvosi ellátást kapott, egy esetben arra nem volt szükség, a gyermek sérülését az ápolónő látta el. Ebben az időszakban egy gyermek tett feljelentést a kortárs bántalmazója ellen.

6.7. Az ellenőrzési anyagok

A Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Gyámügyi és Igazságügyi Főosztálya (a továbbiakban: Gyámügyi Főosztály) a Gyermekotthonban 2019. május 22-én folytatott helyszíni hatósági ellenőrzést. A 2019. július 2-án kelt Jegyzőkönyv a tárgyi és elhelyezési feltételek kapcsán – egyebek mellett – a következőket is rögzíti. „*Annak ellenére, hogy az elhelyezett gyermekek személyiségállapota előrevetítheti, hogy a környezetükben elhelyezett tárgyakban kárt tesznek, nem feltétlenül indokolható, hogy egyes gyermekszobákban az éjjeli pihenés biztosítására büntetés-végrehajtási intézményből származó vasrácsos ágyakat használjanak. Egyes íróasztalokból hiányoznak a fiókok, így elhanyagolt, funkciójukhoz nem igazodó benyomást keltenek.*” A Jegyzőkönyv tartalmazza, hogy az épület állapota karbantartási munkák elvégzését is indokolta teszi. A Gyámügyi Főosztály a tárgyi feltételek tekintetében megállapított hiányosságok megszüntetésére vonatkozóan *intézkedési tervet kért a Fenntartótól.*

A Gyámügyi Főosztály a BK/SZGYO/1032-3/2020. számú, 2020. július 31-én kelt végzésével – mivel a benyújtott dokumentumok alapján megállapítható volt, hogy a Fenntartó a szükséges intézkedéseket tervszerűen kívánja végrehajtani – *az eljárást megszüntette.*

A Bács-Kiskun Megyei Főügyészség 2020. augusztus 26-án és 28-án – a járványhelyzetre tekintettel – az iratok felülvizsgálatával végezte el a Gyermekotthon éves ügyészi törvényességi ellenőrzését. Az ügyészségi ellenőrzés 2020. január 1-jétől az ellenőrzés napjáig a személyes szabadság korlátozásával kapcsolatos jogszabályi rendelkezések betartása, valamint a befogadások és elbocsátások jogszerűsége tekintetében *jogszabálysértést nem tárt fel.*

A rendelkezésekre bocsátott dokumentumok szerint a Fenntartó az SZGYF-IKT-12271-18/2020. számú Fenntartói intézkedések megvalósulásáról kért tájékoztatást a Gyermekotthoni Központ vezetőjétől. A Gyermekotthoni Központ vezetője a 2020. október 1-től 2020. december 15-éig tartó utóellenőrzés tapasztalatairól *2020. december 17-én tájékoztatta a Fenntartót.*

Eszerint a Gyermekotthon alkalmazza a Gyermekotthoni Központ által kiadott körlevél szerinti dokumentációs és nyilvántartási rendszert, a szünetekben történő feladatellátás egységes rendjét. A Gyermekotthon ügyeleti helyiséget alakított ki, ellenőrzik a növendékügyi feladatok ellátását, a gyermekek személyes iratanyagának teljességét, alkalmazzák az Egyéni Értékelő lap nyomtatványt és a Szakmai Programban rögzített jutalmazási és büntetési rendszert. Az adandó fegyelmi problémákat, bántalmazási és egyéb rendkívüli eseményeket transzparensszerűen kezelik. Jelentési kötelezettségüknek eleget tesznek, a belső vizsgálatot lefolytatják. 2019-től a „Belépő dolgozók felkészítő képzése” megtörténik. A munkatársak sokrétű képzésben vesznek részt. 2020 nyarán 13 munkatárs (gyermekfelügyelők, gyermekvédelmi asszisztensek) szerezte meg a munkaköre betöltéséhez szükséges szakképesítést. Az elvárt intézkedések közül – anyagi erőforrások hiányában – csak a kamerarendszer modernizációja nem történt meg.

6.8. Járványügyi intézkedések, a járványhelyzet alatti engedély nélküli távozások, túlórák

A Gyermekotthon vezetősége a járvánnyal kapcsolatos teendők, feladatok megbeszélése, megvitatása érdekében 2020. március 17-én vezetői értekezletet tartott. Ezen kidolgozták a digitális oktatásra történő átállás részleteit. A látogatási tilalom miatt kidolgozták a gyámokkal, hozzátartozókkal való kapcsolattartások mikéntjét, a látogatások beszüntetésének, csomagok fogadásának feltételeit. A délutáni szabadidős programok számát emelték és döntést hoztak a délutáni tanulószobai foglalkozások megtartásáról. Az intézményben zajló tréningeket, továbbképzéseket, a külsősök által szervezett és megtartott programokat határozatlan időre felfüggesztették. Rendelkeztek a járvány elleni védekezés eszközeinek beszerzéséről, kötelező használatáról, a belépés előtti kötelező kézfertőtlenítés fontosságának betartásáról.

2020. május 20-án a Gyermekotthoni Központ vezetője a látogatási és kijárási korlátozás végének elrendelését követően fenntartandó intézkedésekről tájékoztatta a Gyermekotthont: az intézménybe csak egészséges emberek léphetnek be, kézfertőtlenítő kötelező használata, védőtávolság betartása, fokozott figyelem a tisztaságra, fertőtlenítésre, látogatási szabályok módosítása. A Gyermekotthoni Központ vezetője 2020. szeptember 10-én – a miniszteri utasításnak megfelelően – kérte, hogy a tanévnyitó értekezletet ne a megszokott módon tartsák meg. Kérte, hogy a Gyermekotthon a járványügyi hatóságtól kérjen tájékoztatást az aktuális, területi járványhelyzetről, a jövőben erre alapozva tegyék meg a szükséges intézkedéseket.

A Gyermekotthonból 2020-ban 19 fő volt engedély nélkül távol, a szökések száma 25 volt. 2021. január 1-je és 2020. február 15-e között 5 fő távozott engedély nélkül, a helyszíni vizsgálat idején egy gyermek volt szökésben. Az egészségügyi veszélyhelyzet alatt az engedély nélküli távozás esetében a protokoll változott, a gyermeket a visszakérését követően elkülönítették és orvosi felügyelet alá került.

A csoportokban dolgozó szakdolgozók esetében 2020. január 1-je és 2020. március 31-e között egy munkatársnak volt 24 óra túlórája. 2020. április 1-je és 2020. június 30-a között 8 fő túlórázott (3 fő 24 órában, 1 fő 12 órában, 4 fő 6 órában). 2020. július 1-je és 2020. szeptember 30-a között nem volt túlóra. 2020. október 1-je és 2020. december 31-e között 4 munkatárs túlórázott (3 fő 12 órában, 1 fő 8 órában).

7. A gyermekjogi képviselőnek feltett kérdések és az azokra adott válaszok

A gyermekjogi képviselőt elsőként arról kérdeztem, hogy milyen gyakorisággal látogatja személyesen a Gyermekotthonban elhelyezett gyermekeket. A válasz szerint havonta, azonban indokolt esetben gyakrabban látogatja személyesen a Gyermekotthonban elhelyezett gyermekeket.

Azon kérdésekre, hogy szoktak-e panaszaikkal a gondozott gyermekek telefonon vagy elektronikus úton hozzá fordulni a gyermekjogi képviselő arról tájékoztatott, hogy panasszal nem keresték meg telefonon, vagy elektronikus úton, de kérdéssel fordultak hozzá telefonon a gyerekek. A Gyermekotthon biztosítja a Skype-on történő kapcsolattartást a gyermekjogi képviselő és a gyermekek között, ezt szükség szerint, de különösen a látogatási tilalom idején használják.

Rákérdeztem arra is, hogy a személyes találkozások alkalmával *hol, milyen körülmények között tud a gondozott gyermekekkel beszélni*. A tájékoztatás szerint a személyes találkozások alkalmával a négy szemközti beszélgetés lehetőségét külön helyiségben biztosították a gyermekjogi képviselő és a gondozott gyermekek számára.

Végül arra vártam választ, hogy *utaltak-e a gyermekek bármilyen, őket a gyermekotthonban ért bántalmazásra*. Amennyiben igen, akkor a jogaik védelme érdekében a gyermekjogi képviselő milyen intézkedést, lépéseket tett. A válasz szerint *a gyermekek nem fordultak panasszal a gyermekjogi képviselőhöz és nem is utaltak őket ért bántalmazásra*.

A gyermekjogi képviselő tájékoztatott a hozzá érkezett megkeresésekről és az azok kapcsán tett intézkedéseiről is. E szerint a Fővárosi Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat II. sz. Befogadó Otthona 2017. szeptember 25-én értesítette a gyermekjogi képviselőt arról, hogy az intézményükbe beszállított gyermeket állítása szerint a Gyermekotthonban bántalmazás érte. 2017. szeptember 27-én a gyermekjogi képviselő felkereste a gondozási helyére időközben visszatért gyermeket a gyermekvédelmi gyámjával együtt. A gyermek elmondta, hogy kortársa bántalmazta, nevelő részéről nem érte sérelem. A Gyermekotthon belső vizsgálata is ezen eredménnyel zárult.

2018. február 5-én egy szülő kereste meg telefonon a gyermekjogi képviselőt azzal, hogy a Gyermekotthonban nevelkedő fiát a kortársai bántalmazták. 2018. február 6-án felkereste a Gyermekotthonban a gyermeket és négy szemközti beszélgetést folytatott vele. A gyermek elmondta, hogy korábban valóban bántalmazták a kortársai. A Gyermekotthon vezetőjétől értesült a gyermekjogi képviselő arról, hogy aznap ugyancsak kortárs-bántalmazás érte a gyermeket. A Gyermekotthon lefolytatta a belső vizsgálatot a bántalmazási ügyekben. *A 2018. február 5-én történt esemény következményeként a gyermekotthoni csoportban felügyeletet biztosító munkatárs munkaviszonyát azonnali hatállyal megszüntették.*

8. A szakszolgálatok vezetőinek feltett kérdések és az azokra adott válaszok

A helyszíni vizsgálat idején – a Baranya, Somogy és Vas megye kivétel – a fővárosból és 16 megyéből helyeztek gyermekeket az intézménybe. A szakszolgálatok vezetőitől az iránt érdeklődtem, hogy gyermekek gyermekvédelmi gyámja a gyermekek Gyermekotthonba való felvételét követően, majd a későbbiekben mely időpontokban látogatta meg gyámoltját, illetve mikor beszélt vele telefonon. Választ vártam arra is, hogy a gyermekvédelmi gyám a személyes találkozások alkalmával *hol, milyen körülmények mellett tud a gyámolt gyermekkel beszélni*. Végül az iránt érdeklődtem, hogy *utaltak-e a gyermekek bármilyen, őket a Gyermekotthonban ért bántalmazásra a gyermekvédelmi gyámoknak, amennyiben igen, akkor a gyermekvédelmi gyám a jogaik védelme érdekében milyen intézkedéseket tett*.

A szakszolgálatok vezetőitől kapott információk összesítése szerint a gyermekvédelmi gyámok jellemzően a Gyvt. 86. § (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott rendszerességgel látogatják gyámoltjaikat. A járványhelyzet alatt elrendelt látogatási tilalom alatt telefonon tartottak velük kapcsolatot. A telefonos kapcsolattartás a járványhelyzettől függetlenül is rendszeres, a személyes kapcsolattartás a járványhelyzet miatt – a látogatási tilalomtól függetlenül – nehézkes. Az egyik szakszolgálat ennek okát abban jelölte meg, hogy volt olyan időszak, amikor az intézmény öt gépkocsivezetőjéből négy fertőzött volt, de a gyermekvédelmi gyámok fertőzöttsége miatt is maradt el látogatás.

Személyes kapcsolattartásra a Gyermekotthon aulájában, kapcsolattartó helyiségében, esetleg a gyermekvédelmi ügyintéző szobájában van lehetőség. A gyermeket az ügyeletes nevelő, gyermekfelügyelő kíséri el, aki röviden beszámol a gyermekről, majd magukra hagyja őket, a beszélgetést senki nem zavarja. Volt olyan gyám, aki arról számolt be, hogy a gyermeket látogatásakor engedéllyel kiviheti a városba, sétálás közben tud vele négy szemközt beszélgetni. A kapott információk szerint a telefonos kapcsolattartáskor is magukra hagyják a gyermekeket.

Az egyik gyermek édesanyja 2020 szeptemberében telefonon jelezte a gyermekvédelmi gyámnak, hogy a fia azt mondta neki, hogy bántalmazták. A gyám másnap felhívta gyermeket, aki elmondta, hogy az iskolában volt konfliktusa a pedagógusokkal, de bántalmazás nem történt.

Több gyermek számolt be kortársbántalmazásról a gyámjának. Kevésbé súlyos esetben elegendő, ha ezt a gyermekvédelmi gyám jelzi a nevelőnek, súlyosabb esetekben a gyám feljelentést tesz. A helyszíni vizsgálatomra követően két gyermek számolt be a gyámjának az őt ért kortársbántalmazásról, a gyámok a jelzést követően meglátogatták gyámoltjaikat, a feljelentést megtették. Egy gyermek pedig a társát bántalmazta, őt másik csoportba helyezték.

A gyermekvédelmi gyámok mindig korrekt tájékoztatást kapnak a gyermekekről, az együttműködést, információáramlást és a kommunikáció a Gyermekotthonnal jónak tartják. Gyermek felnőtt általi bántalmazásáról a gyermekvédelmi gyámoknak nincs tudomása.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, valamint az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján a biztos, a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pontja szerint a biztos – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 95. §-a alapján az otthont nyújtó ellátás biztosítása állami feladat. Ebből következően a gyermekvédelmi szakellátás intézményei közszolgáltatást végeznek, így tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

II. A vizsgált alapjogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosja egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, és – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Ugyanakkor a testület a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatának indokolása során azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések

esetében már az Alaptörvény negyedik módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel mondta ki azt, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetők legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja*”.

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdésében, valamint az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány 2. § (1) bekezdésének, 67. § (1) bekezdésének és 70/F. § (1) és (2) bekezdésének szövegével, akkor abból az állapítható meg, hogy a jelen vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve és az alapvető jogok tekintetében nem hoz olyan változást az Alaptörvény szövege, amely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind az azt követően hozott határozataiban, azok indoklásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, *demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság korábbi töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a *jogbiztonság*. Ahogyan az Alkotmánybíróság arra felhívta a figyelmet a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddigi alkotmánybírósági gyakorlat relevánsnak tekinthető a vizsgálat során.

Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – köteletségévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is. A jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a *jog által megállapított működési rendben*, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott *korlátok között* fejtik ki tevékenységüket. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a *kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást*.

2. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden *magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez. E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését többek között az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatással biztosítja. Az Alaptörvény szerint az ismeretbővítés, a magasabb szintű szakmai,*

tudományos oktatásban való részvételhez kellő tanulás lehetőségét a középfokú oktatás korlátozásmentes és ingyenes elérhetőségével ösztönzi.

Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdéséből eredő intézményvédelmi kötelezettség összetett követelményrendszert támaszt az állammal szemben az alapjogok érvényesülésére. Magában foglalja a szabályozási kötelezettséget, adott esetben az anyagi támogatási kötelezettséget, a meglévő vagy az alapjog-érvényesülés szempontjából az Alaptörvény által megkívánt intézményes formák védelmét (s egyben tartózkodást a működés tartalmi befolyásolásától). *Fennáll az állami kötelezettsége az oktatáshoz való jog gyakorlásának lehetőségét biztosítani az intézményi struktúra létrehozásával, fenntartásával.* Az Alkotmánybíróság 3046/2013. (II. 28.) AB határozata kiemelte, hogy az oktatáshoz való jog, illetve az államot terhelő intézményvédelmi kötelezettség tartalmával több ízben foglalkozott, az ezekben kifejtett álláspontját pedig az Alaptörvény XI. cikk (2) bekezdésével összefüggésben fenntartja. Hangsúlyozta: a mindenkori törvényhozó és végrehajtó hatalom alkotmányos joga és egyben kötelessége az oktatási rendszer működtetésének folyamatos figyelemmel kísérése, a felmerülő hibák kijavítása, a hiányosságok pótlása, a működési zavarok elhárítása, az ellehetetlenülés megakadályozása.

3. *A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti.* A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Így a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. *A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére.* A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az objektív intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki: az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapjogainak előmozdítása, érvényesülése, védelme érdekében.

Ezt az alaptételt megtaláljuk az Egyezmény preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó, védelmét biztosító intézmények létesítésére, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez. Az Egyezmény 19. cikk 1. pontja a részes államokat a gyermeket az erőszak bármely formájával szembeni védelemre kötelezi. Az Egyezmény 20. cikk 1. pontja a családi környezetétől ideiglenesen vagy véglegesen megfosztott gyermek védelmére és segítségére vonatkozó állami kötelezettséget rögzíti.

II. Az ügy érdemében

Az elrendelt helyszíni vizsgálat elsődlegesen a Gyermekotthon körülményeinek, működésének ellenőrzésére, az ott élő gyermekek a bántalmazás bármely formájától való védelemhez való joga érvényesülésének ellenőrzésére fókuszált. Ezen túl jelentésem kitér a helyszíni vizsgálat során, a dokumentumelemzés nyomán feltárt további alapjogok érvényesülését érintő körülményekre, és rögzíti a gondozottak jogai védelmét szolgáló pozitív tapasztalatokat, intézkedéseket is.

1. A személyi feltételek, a speciális gyermekotthoni munkára való felkészítés és a fluktuáció kapcsán

A speciális gyermekotthon létszámminimum normáit az NM rendelet 1. számú mellékletének II. 2/b. pontja tartalmazza. Eszerint 40 férőhelyes speciális gyermekotthonban 1 fő intézményvezetőt kell alkalmazni. Egy gyermekcsoportban maximálisan 8 fő helyezhető el. Csoportonként 2 fő nevelőt, 1 fő gyermekvédelmi asszisztent és 2 fő gyermekfelügyelőt kell alkalmazni, azzal, hogy ha a nevelők száma magasabb a gyermekfelügyelők és a gyermekvédelmi asszisztensek száma csökkenthető, de a csoportonként alkalmazott szakdolgozók száma 5 fő alá nem csökkenhet. További 1 fő nevelő, vagy gyermekfelügyelő foglalkoztatását is előírja a jogszabály. A speciális gyermekotthonokban 3 csoportonként 1 pszichológust kell alkalmazni. Fenntartói döntés alapján 3 csoportonként 1 fő gyógypedagógus, 1 fő fejlesztőpedagógus, 1 fő orvos alkalmazandó. Emellett 1 fő növendékügyi előadó, gyermekvédelmi ügyintéző foglalkoztatása szükséges.

A képesítési előírásokat az NM rendelet 2. számú melléklete rögzíti.² Az NM rendelet 2017. július 1-jétől hatályos 126. § (10) bekezdése szerint speciális gyermekotthonban, speciális lakásotthonban és a gyermekotthon speciális csoportjában szakmai munkakörben foglalkoztatott személyes gondoskodást nyújtó személynek a foglalkoztatása megkezdésétől számított 6 hónapon belül speciális gyermekotthoni feladatellátásra felkészítő képzésen kell részt vennie.

A rendelkezésre álló adatok szerint megfelel az NM rendelet létszámnormáinak a Gyermekotthonban foglalkoztatottak száma, három gyermekfelügyelő kivételével a munkatársak szakképzettsége is eleget tesz a jogszabályban foglaltaknak, a fluktuáció pedig nem jelentős. A speciális gyermekotthoni feladatellátásra felkészítő képzésen minden munkatárs részt vett.

A Gyermekotthonban folytatott korábbi vizsgálatot lezáró AJB-130/2016. számú jelentés rögzítette a Gyermekotthonban a szakdolgozók, főleg a gyermekfelügyelők közötti jelentős fluktuációt. Ugyancsak rögzítette a jelentés azt, hogy kellő pedagógiai tapasztalat nélküli munkatársakat alkalmaztak, akik nem voltak jártasak az agresszió kezelésében, emellett a gyermekek magatartási, viselkedési, beilleszkedési zavarainak kezelésére, megoldására nem rendelkeztek megfelelő pedagógiai eszközökkel.

² Speciális gyermekotthonban magasabb vezető, vezető beosztást felsőfokú szociális szakképzettséggel, pedagógus (tanító, tanár, gyógypedagógia-tanár, pedagógiatanár) szakképzettséggel tölthető be. Vezető lehet pszichológus, orvos vagy mentálhigiénés szakképzettséggel rendelkező; jogász, igazgatásszervező, közigazgatás-szervező, szociológus, közgazdász szociálpolitikai szakon, védőnő, teológus, hittanár, hittantanár, okleveles pasztorális tanácsadó/okleveles pasztorális tanácsadó és szervezettefejlesztő szakember is.

A speciális gyermekotthonban, speciális lakásotthonban, gyermekotthon speciális csoportjában nevelői beosztáshoz a következő végzettségek fogadhatók el: pedagógus, felsőfokú szociális szakképzettség, pszichológus, viselkedéselemző, mentálhigiénés szakképzettség, teológus. A gyermekvédelmi asszisztensi munkakörhöz szükséges végzettségek: gyermekotthoni asszisztens (OKJ), gyermek- és ifjúsági felügyelő I. (OKJ), gyógypedagógiai asszisztens (OKJ), mentálhigiénés asszisztens (OKJ), pedagógiai asszisztens (OKJ), pedagógiai és családsegítő munkatárs (OKJ), gyógypedagógiai segítő munkatárs (OKJ) vagy szociális asszisztens (OKJ). A gyermekfelügyelőnek az alábbi végzettséggel kell rendelkeznie: gyermek- és ifjúsági felügyelő II. (OKJ), gyermek- és ifjúsági felügyelő (OKJ), gyógypedagógiai asszisztens, gyermekotthoni asszisztens (OKJ). Pszichológus csak pszichológus, illetve pszichiáter végzettséggel foglalkoztatható. Pszichológiai tanácsadó mentálhigiénés szakképzettségű vagy viselkedéselemző lehet. A növendékügyi előadó jogász, igazgatásszervező, közigazgatás-szervező szociális szervező, humánszervező, személyügyi szervező, felsőfokú szociális szakképzettség, pedagógus szakképzettségű. A gyermekvédelmi ügyintéző szociális gyermek- és ifjúságvédelmi ügyintéző (OKJ), vagy szociális asszisztens (OKJ) végzettségű. A gyógypedagógusi munkakör betöltéséhez gyógypedagógusi végzettség szükséges. Fejlesztő pedagógus gyógypedagógus, speciális gyermekotthonban, speciális lakásotthonban, gyermekotthon speciális csoportjában tanító tanár, gyógypedagógia-tanár, pedagógia-tanár művészetterapeuta, szociálpedagógus lehet. Az ápolóként foglalkoztatott munkatársnak ápoló (OKJ), csecsemő és gyermekápoló (OKJ), ápoló (alapképzés), okleveles ápoló (Msc) végzettsége kell, hogy legyen.

A kettős ellátási szükségletű gyermekek gyermekvédelmi szakellátási helyzete tárgyában folytatott átfogó vizsgálat egyik helyszíne a kalocsai Gyermekotthon volt.³ A helyszíni vizsgálat idején az NM rendeletben meghatározott szakmai létszámból egy nevelő hiányzott, egy próbaidejét töltő nevelőnek pedig éppen a helyszíni vizsgálat napján mondtak fel. A helyszínen kapott tájékoztatás szerint nevelői státuszra egyáltalán nem, vagy kevés jelentkező volt, közülük többen alkalmatlannak bizonyultak a speciális igényű gyermekekkel való foglalkozásra.

Minderre figyelemmel megállapítom, hogy a vizsgálat idején a Gyermekotthon szakmai létszáma, a szakképzett dolgozók aránya, minden dolgozó részvétele a speciális gyermekotthoni feladatellátásra felkészítő képzésen, valamint a csekély fluktuáció nyomán a gondozott gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásság nem áll fenn.

2. A gondozott gyermekek elhelyezése vonatkozásában

2.1. Az irányadó NM rendelet 131. § (1) és (2) bekezdése szerint a központi speciális gyermekotthon⁴ annak a 12. – kivételesen indokolt esetben 10. – életévét betöltött gondozott gyermeknek biztosít speciális ellátást, valamint különleges és speciális ellátást együttesen, akinek gondozási helyéül *a gyámhivatal az Országos Gyermekvédelmi Szakértő Bizottság (a továbbiakban: Országos Bizottság) szakmai véleménye alapján a központi speciális gyermekotthont jelölte meg.* A központi speciális gyermekotthon a speciális ellátás keretében a gyermek állapotához, szükségleteihez igazodó terápiát nyújt azon gyermek számára, aki súlyos neurotikus, illetve pszichotikus állapota, vagy súlyos erőszakos cselekmények elkövetése, vagy pszichoaktív szerek rendszeres használata, vagy szerzett immunhiányos tünetegyüttesben való megbetegedése vagy kettős szükséglete miatt különleges szakértelmet igénylő terápiára szorul. A Gyermekotthon Alapító Okirata és az SZMSZ-e *a jogszabálynak megfelelően határozza meg az ellátotti kört.*

A helyszíni vizsgálat idején a Gyermekotthonban 45 gyermeket helyeztek el, közülük 26 gyermek kettős szükségletű, 3 gyermek különleges szükségletű, 1 gyermek átlagos szükségletű.

Mindezek alapján megállapítom, hogy az átlagos, illetve különleges ellátási igényű gyermekek központi speciális gyermekotthoni elhelyezése – különösen mivel ezen intézményekbe a legsúlyosabb állapotú gyermekek kerülnek – az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okoz, sérti a jogbiztonság követelményét, továbbá nem egyeztethető össze a gyermek legjobb érdekét képviselő eljárás elvével sem.

2.2. Az NM rendelet 126. § (5) bekezdése alapján a *speciális gyermekotthonban összesen legfeljebb 40 fő⁵, de csoportonként legfeljebb 8 fő helyezhető el* úgy, hogy az egyes csoportokon belül csak azonos nemű gyermekek lehetnek. Az NM rendelet 126. § (5a) bekezdése szerint egy csoportban *legfeljebb 2 fő kettős szükségletű gyermek helyezhető el.* Ettől kizárólag az érintett gyermekek érdekében lehet eltérni. Kettős szükségletű gyermek elhelyezése esetén a csoport létszáma csökkenthető. Az adatszolgáltatás szerint a Gyermekotthonban – két csoport kivételével – *a csoportokban elhelyezett kettős szükségletű gyermekek száma meghaladja a 2 főt.*

Megjegyzem, hogy a Gyermekotthonba az engedélyezett, összesen a 7 csoportra vetített jelenlegi 26 fővel szemben maximálisan 14 fő kettős szükségletű gyermek lenne helyezhető.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a jogszabályban garanciális jelleggel, jogvédelmi okokból meghatározott létszámot meghaladó elhelyezés a különleges védelemre szoruló, fokozott szakmai munkát igénylő gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogával összefüggő

³ Lásd az AJB-1201/2016. számú jelentést.

⁴ Az EMMI Speciális Gyermekotthoni Központ Általános Iskola és Szakiskola Kalocsai Gyermekotthona Általános Iskolája és Szakiskolája központi speciális gyermekotthon, amelynek ellátási területe országos.

⁵ A Gyermekotthonban az engedélyezett férőhelyek száma 2 szakmai egységre 56 fő.

visszásságot okoz, sérti a jogállamiságból eredő jobbiztonság követelményét, továbbá nem egyeztethető össze a gyermek legjobb érdekét képviselő eljárás elvével sem.

3. A várakozó listával összefüggésben

Az NM rendelet 129/A. § (6) bekezdése szerint amennyiben a gyermek számára az Országos Bizottság által kijelölt központi speciális gyermekotthonban nincs üres férőhely, az Országos Bizottság felkéri a központi speciális gyermekotthont, hogy az általa elhelyezni javasolt gyermeket vegye fel a várakozók nyilvántartásába, és férőhely szabaddá válása esetén haladéktalanul tájékoztassa a gyermek elhelyezésében illetékes gyámhivatalt. Erről az Országos Bizottság értesíti a tőle szakmai véleményt kérő szakszolgálatot, illetve gyámhivatalt.

A rendelkezésre álló adatok szerint a Gyermekotthonba a helyszíni vizsgálat idején elhelyezett 45 gyermek 53,3 %-a (24 fő) 1-8 hónap várakozás után került a gondozási helyére.

Mindezek alapján megállapítom, hogy ha a különleges védelemre szoruló, fokozott szakmai munkát igénylő gyermekek az Országos Bizottság által kijelölt gondozási helyükre – férőhely hiányában – olykor csak több hónapos várakozást követően tudnak bekerülni, akkor ez a kényszerű gyakorlat hatásában különösen alkalmas arra, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon.

Jelen vizsgálatom megállapításai kapcsán utalnom kell arra, hogy a kettős ellátási szükségletű gyermekek gyermekvédelmi szakellátási helyzetének vizsgálatát lezáró AJB-1201/2016. számú jelenésében hivatali elődöm az emberi erőforrások miniszterét olyan intézmények létrehozásának, illetve kialakításának megfontolására kérte, amelyek alkalmasak a pszichiátriai beteg, illetve pszichoaktív szerhasználó gyermekek (ideértve a kettős szükségletű gyermekek mindkét szükségletének támogatását is) gondozására, nevelésére, oktatására. A szaktárca válasza szerint kívánatos a gyermekotthoni ellátórendszer differenciálása, a speciális és kettős ellátási szükségletű gyermekek ellátását szolgáló gyermekotthoni férőhelyek biztosítása, különösen a kettős szükségletű gyermekek ellátására specializálódott gyermekotthon létrehozása. *Ilyen gyermekotthon kialakítására, létrehozására azonban mindezidáig nem került sor.*

4. A tárgyi feltételek tekintetében

A helyszíni bejárás tapasztalatai alapján a Gyermekotthonban a működő csoportok helységeinek bútorzata nagyon elhasznált, az ágyi poloskajárvány miatt elégetett ágyak helyett a gyermekek a Kalocsai Büntetés és Fegyház leselejtezett ágyain alszanak, de az elhasználódott bútorokat a dolgozók az otthon már nem használatos, illetve adományba kapott bútorokkal pótolják. Az újonnan kialakított csoport ágyait is adományként kapta meg a Gyermekotthon.

A tárgyi feltételek hiányosságát, a karbantartási munkák elvégzésének szükségességét a Gyámügyi Főosztály ellenőrzési jegyzőkönyve is rögzítette, és a hiányosságok megszüntetésére vonatkozóan intézkedési tervet kért a Fenntartótól.

*Az AJB-299/2019. számú jelentés szerint az állam alapvető alkotmányos és nemzetközi jogi kötelezettsége, hogy az általa, az intézményein keresztül biztosított gondoskodásban nyújtott ellátás keretében a saját családjukból kiemelt, vagy egyéb módon kikerülő gyermekek helyzetét jobbra és élhetőbbé tegye annál, mint amit saját családjuk biztosítani tudott a számukra. Azáltal, hogy a **családjukból kiemelt, az állam gondoskodásában lévő gyermekek olyan körülmények között kénytelenek élni, amelyek nem jobbak, adott esetben még rosszabbak is, mint azon körülmények ahonnan kiemelték őket, szembe megy az Egyezményben vállalt kötelezettségekkel.** Az ilyen gyakorlat ugyanis sérti az Egyezmény 20. cikkben deklarált, a családi környezetétől megfosztott gyermek jogát az állam különleges védelmére és segítségére.*

Mindebből következően megállapítom, hogy a Gyermekotthonban a tárgyi körülmények

tekintetében tapasztalt alapvető hiányosságok az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő súlyos visszásságot okoznak.

5. A Gyermekotthonban nevelkedő gyermekek iskoláztatása kapcsán

5.1. A Tagiskola jogállása és tevékenysége

5.1.1. Az alapító okirat szerint a Gyermekotthonban működő köznevelési intézmény státusza tagintézmény. **A Gyermekotthoni Központ iskoláinak köznevelési alapfeladatai az alapító okirat 4. pontjában részletezettek szerint:** általános iskolai nevelés-oktatás (1-8 évfolyamon) általános feltételek szerint, valamint a többi gyermekkel, tanulóval együtt nevelhető, oktatható sajátos nevelési igényű (enyhe értelmi fogyatékos, valamint egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő) gyermekek, tanulók nevelése-oktatása „*a szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye*” alapján. Ezentúl szakiskolai nevelés általános feltételek szerinti nevelés-oktatás, valamint a többi gyermekkel, tanulóval együtt nevelhető, oktatható sajátos nevelési igényű (enyhe értelmi fogyatékos, valamint egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő) gyermekek, tanulók nevelése-oktatása. Az alapító okirat 6.5 pontja alapján e gyermekek körében szakiskolai nevelés-oktatás, illetve szakiskolai nevelés-oktatás (közismereti képzés) kertész, konyhai kisegítő és kárpitos. **Mindezt Kalocsára nevesítve az alapító okirat 6.3 pontja 48 főben engedélyezi.**

Az **Oktatási Hivatal adatbázisában** – a fentiekkel szemben – az általános iskolai nevelés-oktatás a kalocsai tagintézményben *csak az enyhe értelmi fogyatékossgal élő tanulókra terjed ki*, a szakiskolai képzés kifutó jellegű, képzési területe pedig (34-542-05-komplex) – **kárpitos**. A nappali rendszerű oktatás pedig **56 főre terjed ki**. **A Tagiskola pedagógiai programja** a tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkózását segítő programok között nevesíti, hogy az iskola a bukás-mentességre törekszik, gyenge tanulókat igyekeznek a minimum szintre eljuttatni. A pedagógiai program 1.6.4 pontja az ifjúságvédelmi feladatok ellátása körében hivatkozik a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvényre és annak módosításaira.

A pedagógiai program 2. pontja az intézmény helyi tanterv kapcsán rögzíti az *oktató-nevelői munka területeit*, így az általános iskolai évfolyamokat (1-8. osztály), a többségi oktatásban résztvevő osztályokat, az eltérő tantervű tanulásban akadályozottak osztályát, de egyáltalán nem említi a Tagiskolában 9/E évfolyamán folyó oktatás formáját, mikéntjét.

Gyógypedagógiai tevékenység fázisai az iskola részlegen címszó alatt részletezik a befogadás, felmérés, osztályba, illetve tanulócsoporthoz sorolás szempontjait. Ennek kapcsán rögzíti a pedagógiai program, hogy a beérkező gyerekek iskolai végzettségéről (elvégzett osztályfokáról, a gyermek tanulással összefüggő állapotáról) általában nem áll rendelkezésre írásos dokumentum, így a tanulmányok korábbi teljesítésére a gyermek elmondása alapján, az Országos Bizottság iratanyagából, a gyámok közreműködésével, az utolsó hivatalos tartózkodási hely telefonos megkeresésével tudnak következtetni. A beérkező gyermekek az iskolai részlegen először a gyógypedagógushoz kerülnek. Az ismerkedés után rész képességekre irányuló feladatokat kapnak, amelyek a matematikai-logikai és a szókincs, betűismeret, olvasás és írás ismeretből állnak. E fejezetben hivatkoznak a Baranya Megyei Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottságra, valamint a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat (BKMÖ) Tanulási Képességeket Vizsgáló 2. Számú Szakértői és Rehabilitációs Bizottságra, akik vagy a feladatok kidolgozásában vagy a gyermekek iratanyag-elemzésében és kiegészítő vizsgálatokban vesznek részt a megfelelő osztályba sorolás érdekében.

A Gyermekotthoni Központ alapító okirata, a Tagiskola pedagógiai programja *jogsabályi fogalomhasználatában, tartalmi szabályozásában is elavult jogi szabályozásra hivatkozik*. E dokumentumok számos *esetben nem létező szakértői és rehabilitációs bizottságra utalnak*, a sajátos nevelési igényű tanulók tekintetében a szakértői bizottsági feladatokat ellátó pedagógiai szakszolgálatok megyei szintű szakértői bizottsága helyett. Az Oktatási Hivatal

adattáza és a Tagiskola működését meghatározó dokumentumok között a Tagiskola oktatási tevékenységével összefüggő adatok tekintetében *több jelentősebb ellentmondás tárult fel.*

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Tagiskola működését meghatározó dokumentumok szabályozási módja, valamint az Oktatási Hivatal nyilvános adattázaiban szereplő adatoktól való eltérések a jogállamiság követelménybe ütköző visszásságot okoznak, valamint – a jogérvényesítés kapcsán – alkalmas arra, hogy az érintett tanulók oktatáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon, a jogsérelem közvetlen veszélyét idézze elő.

5.1.2. A Gyermekotthon 2020. évi munkatervének IV. Iskolai nevelő és oktató munkánk című fejezete 2. pontja a Tagiskola nevelő és oktató munkájával kapcsolatosan rögzíti: „Az intézmény belső iskolájában a törvényi előírásoknak megfelelő nevelő – oktató munka folyik. *Tanulóink normál és eltérő tantervű oktatásban részesülnek iskolánkban. Beilleszkedési, tanulási, magatartási problémákkal küzdő, megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenességével küzdő és az enyhe fokban értelmileg akadályozottak csoportjába tartoznak. [...] Az iskolai oktatást – nevelést szakmailag jól felkészült tanítók, szakos tanárok és gyógypedagógusok végzik.*”

A munkaterv fent idézett fogalomhasználata a már hatályon kívül helyezett közoktatási törvényre vezethető vissza, a hatályos Nkt. 4. § 3. pontja értelmében beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek. Az Nkt. 4. § 25. pontja értelmében sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló pedig az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a **szakértői bizottság szakértői véleménye alapján** mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy **egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.**

A munkaterv szerint a differenciált foglalkozások megszervezését 1 fő gyógypedagógus segíti, illetve tanulóikat folyamatosan vizsgálja a Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Bácskai Szakértői Bizottsági Tagintézménye. A 2020/2021-es tanévet 7 integráltan oktatott tanulócsoporthal indították, egy 5, kettő 6 és 7, egy-egy 8, illetve **9/E. osztállyal.** Továbbá rögzíti a munkaterv azt is, hogy a Tagiskola **5 napos, 6 órás órarend szerint dolgozik.** A terápiás foglalkozások, szabadidős tevékenységek a délutáni órákban vannak.

A **pedagógiai program** a 2.1 fejezetben tartalmazza a választott kerettanterv tantárgyait és kötelező minimális óraszámait az 1-8 évfolyamig, itt is hiányzik a 9/E. osztály által tanult tantárgyak és azok óraszámait, valamint a 2.4 pontban az egyes évfolyamokhoz kapcsolódó pedagógiai feladatokat is csak az általános iskolai évfolyamok tekintetében rögzítették. A Tagiskola vezetőjének elmondása szerint ugyanakkor a 9-10. osztályba járó tanulóik közismereti tárgyként testnevelést, matematikát, magyar nyelvet, angol nyelvet, rajzot, kémiát, fizikát, erkölcsant, biológiát és informatikát tanulnak. Ezentúl a szobafestő, az asztalos és a növénytermesztő - állattenyésztő szakmák alapjaival ismerkedhetnek meg.

A megismert körülmények alapján a 9/E. osztály tanulóit **vélelmezhetően a szakiskolai képzés szerkezetéből az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében kötelező 9/E. jelű előkészítő évfolyamot végezhetik.** A kvázi összevont osztály 10 tanulója közül csak 4 tanuló enyhe értelmi fogyatékos azonban, a többiek nem. A tantárgyak pedig csak részben egyeznek meg a 2020-as Nemzeti Alaptantervhez kapcsolódó kerettantervben foglaltakkal, mivel a kerettanterv szerinti állampolgári ismereteket nem tanulnak, de rajzot és erkölcsant igen, amit a kerettanterv nem ír elő. Ellentmondásos emellett az a gyakorlat is, miszerint a kárpitos, mázoló és állattenyésztő és növénytermesztő szakmákkal ismerkedhetnek. Az alapító okirat szerint kertész, konyhai kisegítő

és kárpitos, az Oktatási Hivatal adatbázisa szerint kárpitos szakmákkal ismerkedhetnek, a szakmai oktatók alkalmazása szerint festő és mázó, illetve kertész képzés lehetséges, illetve az Intézmény vezetője külső helyszínen folytatott mezőgazdasági tevékenységre utalt.

A Tagiskola a pedagógiai programjában és munkatervében is nevesíti a 9/E. osztályt, annak tartalmát azonban, így iskolatípusát, tantárgyait, az óraszámait és pedagógiai feladatait azonban egyik dokumentum sem tartalmazza, a szakmai gyakorlat mikéntjére pedig eltérő adatok állnak rendelkezésre. A Tagiskola pedagógiai programjában foglaltakkal szemben az eltérő tantervű, tanulásban akadályozottak osztálya nem működik, hanem az alapító okirat szerinti integrált oktatással tanítják az eltérő tanterv szerint tanuló diákokat. Utóbbi fogalom azonban az Nkt. fogalomhasználatának sem feleltethető meg. Hasonló fogalmi zavar tapasztalható a pedagógiai program kapcsán a „beilleszkedési, tanulási, magatartási problémákkal küzdő, megismerő funkciók, a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenességével küzdő” tanulók esetében.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Tagiskola működését meghatározó alapvető szakmai dokumentumok feltárt hiányosságai, fogalmi-jogszabályi ellentmondásai a jogbiztonság követelményét sértik, egyben az érintett tanulók oktatáshoz való jogával összefüggő visszasságot okoznak, mivel a jogsérelem közvetlen veszélyét vetik fel.

5.1.3. A jutalmazás, fegyelmezés iskolai elveit a pedagógiai program 2.12.3 pontja rögzíti, nevesítve azt is, hogy melyek a büntetések formái, valamint azt, hogy *ki kaphat büntetést*. Így büntetésben részesülhet az, aki tanulmányi kötelezettségeit folyamatosan nem teljesíti, a házirend előírásait megszegi, igazolatlanul mulaszt, bármely módon árt az iskola jó hírnevének. Iskolai büntetések: szaktanári figyelmeztetés, osztályfőnöki figyelmeztetés, intés, **megrovás**; igazgatói figyelmeztetés, intés, **megrovás**; tantestületi figyelmeztetés, intés, **megrovás**. A büntetések kiszabásánál a fokozatosság elve érvényesül, amelytől indokolt esetben – a vétség súlyára való tekintettel – el lehet térni. A büntetést írásba kell foglalni, azt a gyám és a csoportvezető tudomására kell hozni.

A Tagiskola pedagógiai programjában a fegyelmezéssel kapcsolatosan részletezett előírások kapcsán **rá kívánok mutatni a helyes szabályozás körülményeire, valamint a fegyelmezés és büntetés fogalmak köznevelésben használt eltérő voltára.**

Ha a tanuló súlyosan, vétkesen megszegi kötelezéseit, akkor *fegyelmi eljárás indítható*. Ha a magatartási szabályok megszegése nem jelentős, akkor pedig *fegyelmező intézkedések alkalmazhatóak* (ide tartoznak a különböző osztályfőnöki, szaktanári és igazgatói intők, figyelmeztetések). A két szankciós alternatíva között azonban *érdemi különbség* van. A fegyelmi eljárásnak törvényben részletesen szabályozott, kötött eljárásrendje van, amelybe a tanuló szülőjét, törvényes képviselőjét be kell vonni, míg **a fegyelmező intézkedések formáit és alkalmazásának elveit az EMMI rendelet 5. § (1) bekezdés f) pontja alapján az iskola házirendje rögzíti**, az intézkedés megtörténtéről a tanuló törvényes képviselőjét pedig elég értesíteni.

Az Nkt. 58. § (3) bekezdése értelmében iskolai **fegyelmi eljárás megindításának három feltétele van**. Az első a *tanuló kötelezéseinek vétkes és súlyos megszegése*. Fontos kiemelni, hogy a fegyelmi eljárás lefolytatása mindig *mérlegelhető* és csak akkor kötelező lefolytatni, ha maga ellen kéri a tanuló, vagy annak szülője. Ha a tanuló a kötelezéseit **vétkesen és súlyosan megszegi** az Nkt. 58. § (3) bekezdése értelmében *fegyelmi eljárás alapján, írásbeli határozattal fegyelmi büntetésben* részesíthető. Fegyelmi büntetesként adható megrovás, szigorú megrovás, meghatározott kedvezmények, juttatások csökkentése, megvonása, áthelyezés másik osztályba, tanuló-csoportba, iskolába, eltiltás az adott iskolában a tanév folytatásától, kizárás az iskolából.

A különbségek ismeretében hangsúlyozandó, hogy az EMMI rendelet az iskolákat nem a büntetések alkalmazásával kapcsolatosan ruházza fel szabályozási lehetőséggel, hanem a fegyelmező intézkedések tekintetében, melynek eszközéül a házirendet jelöli ki. Ezentúl célszerű

olyan fegyelmező intézkedési eszközöket meghatározni, amely a büntetések formáira nem hasonlítanak.

Mindezek alapján a pedagógiai programban szabályozott büntetések megnevezéssel és azok formáival összefüggésben megállapítom, hogy a Tagiskola nem a megfelelő belső dokumentumban (házirendben), helytelen megnevezéssel (fegyelmező intézkedés helyett büntetés) és formákkal (megrovás) szabályozta a Tagiskolában alkalmazható fegyelmező intézkedéseket, amely megoldás a jogbiztonság követelményét sérti, ezzel pedig visszásságot okoz.

5.2 A Tagiskolában tanító pedagógusok szakképzettsége és létszáma tekintetében

5.2.1. A Tagiskola vezetője által 2020. augusztus 31-én aláírt, a fenntartó jóváhagyását nem tartalmazó **tantárgyfelosztás** szerint a Tagiskolában a pedagógus létszám a tagiskola vezetőjével együtt összesen **9 fő**, a tanítási év megkezdésekor **ebből 8 pedagógus álláshely volt betöltve**. A pedagógusok kötelező óraszámát jellemzően 22 (+2 osztályfőnöki kedvezmény) órában állapították meg, kivéve egy fő mesterpedagógusnál, akinél 18 óra szerepel, illetve az igazgató óraszámára 10. Mindezt összesen **222 órában összesítették**, miközben a tantárgyfelosztásban a **kedvezményekkel együtt az órák száma 232**. A pedagógus munkakörök között 10. sorszámmal „szakmai gyak.” is megjelent, amelyre 8, ezentúl pedig az **egy üres álláshelyre 52 kötelező óraszámot** terveztek. A Tagiskola igazgatójának tájékoztatása értelmében 2020 szeptemberében az üres álláshelyet betöltötték, ezért jelenleg nincs üres álláshelyük.

A tantárgyfelosztáshoz csatolt „Feladatfinanszírozás számítása” táblázat ezzel szemben 2020/2021-es tanév tekintetében – az iskola 5 napos napi 6 órás időkeretben tanít – 186 kötelező órát és 24 szabadon tervezhető órát tartalmaz, összesen 210 órában.

Az „Évfolyamok száma iskolatípusonként” az osztályfőnöki óra kedvezményével együtt szintén 222 órát tartalmaz, amelyből a pedagógus álláshelyek számított mértéke összesen (beleértve a tagintézmény-vezetőt, és az iskolában nem kötelező és betöltetlen intézményvezető-helyettes állást is) **13 fő**. E táblázat **2 fő üres álláshelyet rögzít a számított és az engedélyezett létszám eltérése alapján, mivel az engedélyezett pedagógus létszám 11 fő**. Majd egy újabb szintén „Feladatfinanszírozás számítása” címet viselő dokumentum az engedélyezett pedagógus álláshelyek számát ugyancsak *11 főben, míg a betöltött pedagógus álláshelyek számát 9 főben jelöli meg, végül pedig rögzíti az üres pedagógus álláshelyek számát „0”-ban.*

A pedagógus álláshelyek számával összefüggésben a rendelkezésemre álló iratok között **ellentmondást** észleltem. A Tagiskola *engedélyezett pedagógus álláshelyeinek száma az iratok szerint 11 fő*, amelyből jelenleg – beleértve a tagintézmény-vezetőt – *9 álláshely van betöltve*. A Tagiskola ugyanakkor az iratok szerint nem rendelkezik üres álláshellyel, ezt erősítette meg a Tagiskola vezetője is. *Mindennek azonban ellentmond, hogy a 2020 augusztusában elfogadott tantárgyfelosztás egy üres álláshelyre 52 óra számot jelzett, amely a pedagógusok kötelező óraszámával sincs összhangban, hiszen annak mértéke 22-26 óra között állapítható meg, valamint helytelen a tantárgyfelosztás összes óratömegének a megállapítása is.*

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Tagiskolában a pedagógus álláshelyek számának megállapításával kapcsolatos dokumentumokban található ellentmondások a jogbiztonság követelményét sértik, a létszámhiány pedig alkalmas arra, hogy a gyermekek oktatáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon, a jogsérelem közvetlen veszélyét idézze elő.

5.2.2. A pedagógusok közül 4 fő általános iskolai tanító, közülük egy fő rajz szakkollégiummal, egy fő magyar, és gyermek- és ifjúságvédelmi szakiránnyal, egy fő ember és társadalom műveltségi területen szerzett szakképzettséggel rendelkezik, valamint további egy fő tanulásban akadályozott pedagógiai szakirányon végzett gyógypedagógus is. Ezenkívül egy fő történelem tanár; egy fő műszaki tanár; továbbá két fő testnevelés tanár, az egyikük általános iskolai, a másik

középiskolai testnevelő tanár; valamint egy fő informatika tanár dolgozik, az utóbbi egyben a Tagiskola vezetője is. A Tagiskolában ezen kívül további kettő fő szakoktató dolgozik, mindketten középfokú végzettséggel rendelkeznek. *Az idegen nyelvet a Tagiskola igazgatójának elmondása szerint nyelvvizsgázott pedagógus tanítja.*

A Tagiskola nevelőtestületének bemutatását követően elemeztem a pedagógus munkakörben való alkalmazás követelményeit meghatározó rendelkezéseket, amelyeknek a részletes ismertetését is fontosnak tartom. Különösen a Tagiskola 2020. évi munkatervében rögzített alábbi megállapításra: „*Az iskolai oktatást – nevelést szakmailag jól felkészült tanítók, szakos tanárok és gyógypedagógusok végzik.*”

A Tagiskola tanulói részben sajátos nevelési igényű tanulók, ezért figyelemmel voltam a **sajátos nevelési igényű tanuló iskolai nevelés-oktatásával kapcsolatos rendelkezésekre is.** A sajátos nevelési igényű tanulók nevelése-oktatása az Nkt. 47. § (3) bekezdése értelmében ugyanis az e célra létrehozott gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben, konduktív pedagógiai intézményben, iskolai osztályban, vagy a *többi tanulóval részben vagy egészben együtt, azonos iskolai osztályban* (a továbbiakban: a sajátos nevelési igényű tanulók – külön vagy közös, vagy részben közös – nevelésében és oktatásában részt vevő iskola együtt: **gyógypedagógiai nevelésben, oktatásban részt vevő nevelési-oktatási intézmény**) történhet.

A Kr. szabályozza a pedagógus munkakörökben alkalmazottak végzettségi és szakképzettségi követelményeit. A Kr. 33/A. §-a értelmében a nevelési-oktatási intézményben pedagógus-munkakörben foglalkoztatottak végzettségi és szakképzettségi követelményeit – a 33/B-33/O. §-ban meghatározott kivétellel – a 6. melléklet állapítja meg. A Kr. 6. melléklete értelmében alsó tagozaton tanítói munkakörben tanítói, *5-6. évfolyamon* tanár munkakörben a tantárgynak megfelelő szakos tanár, vagy *a tantárgynak megfelelő műveltségi területet végzett tanító*, a *7-8. évfolyamon* tanár munkakörben a tantárgynak megfelelő szakos tanár szakképzettséget határoz meg. Minden iskolatípusban és minden évfolyamon *idegennyelvtanár* munkakörben nyelvtanár, vagy nemzetiségi nyelvtanár, *testnevelő* munkakörben testnevelő tanár, *ének-zene* tanár munkakörben ének-zene szakos tanár szakképzetség a követelmény. Ezenkívül *a szakiskolai nevelés-oktatásban, nem értelmi fogyatékos tanulók esetében közismereti tantárgyat oktató tanár munkakörben a tantárgynak megfelelő szakos tanár szakképzetség az elvárás.*

A Kr. 33/B. § (6)-(7) bekezdése értelmében az iskolai nevelés-oktatás **ötödik évfolyamán** az adott tantárgy oktatására és pedagógus-munkakör betöltésére jogosít **a szakkollégium elvégzését** igazoló tanítói végzettség és szakképzetség, valamint **idegen nyelv** oktatására – minden iskolatípus bármely évfolyamán – alkalmazható az is, *aki főiskolai szintű nyelvtanári vagy idegen nyelv- és irodalom szakos tanári felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezik.* A Kr. 33/B § (8) bekezdése alapján az iskolai nevelés-oktatás **ötödik-nyolcadik évfolyamán az etika tantárgy** tanítására az alkalmazható, aki a tantárgynak megfelelő szakos tanári végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezik, vagy *az iskolai nevelés oktatás ötödik-nyolcadik évfolyamán pedagógus-munkakör betöltésére jogosító végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezik, továbbá legalább hatvanórás pedagógus továbbképzés* vagy szakirányú továbbképzés keretében elsajátította az etika oktatásához szükséges elméleti és módszertani ismereteket. Továbbá az **általános iskola 5-8. évfolyamán** a Kr. 33/I. § (1) bekezdése alapján a **drámapedagógia tantárgyat** tanítói és **drámapedagógus szakirányú szakképzettséggel** rendelkező pedagógus is taníthatja. Míg a Kr. 33/K. § (1) bekezdés a) pontja alapján pedagógus-munkakörben foglalkoztatható a **technika-gyakorlati foglalkozás tantárgy oktatására**, aki a tantárgynak megfelelő felsőfokú végzettséggel vagy felsőfokú szakoktatói vagy *műszaki oktatói vagy mérnök tanár végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezik.*

Ha nincs a képzés szakirányának megfelelő hazai felsőfokú képzés, **határozatlan időre alkalmazható szakiskolában** a Kr. 33/D. § alapján a szakmai kerettantervben *az adott szakmai tantárgyra vonatkozó eltérő rendelkezés hiányában, aki érettségi végzettséggel és mestervizsgával rendelkezik.* A Kr. 33/G. §-a értelmében, amennyiben a tantárgy vagy a tantárgyi

modul vonatkozásában nincs megfelelő hazai felsőfokú képzés, vagy **megfelelő végzettségű és szakképzettségű pedagógussal nem látható el a feladat**, az iskolában az adott tantárgy, tantárgyi modul tanítására határozatlan időre *alkalmazható*, aki a Nemzeti alaptantervben az adott pedagógiai szakaszban az érintett *műveltségi terület*, több műveltségi terület vagy tantárgyi tartalom összevonásával kialakított komplex tantárgy vagy tantárgyi modul esetében az adott komplex tantárgyba, tantárgyi modulba bevont bármely műveltségi terület, tantárgy tanítására feljogosító szakos tanári végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezik. Egyben pedig a tantárgynak, tantárgyi modulnak megfelelő *szakirányú továbbképzésben* szerzett szakképzettséggel rendelkezik, vagy ennek hiányában meghatározott szakirányú továbbképzés hiányában legalább *százhusz órás pedagógus-továbbképzés keretében elsajátította az adott tantárgy, tantárgyi modul oktatásához szükséges elméleti és módszertani ismereteket*.

A gyógypedagógiai nevelésben, oktatásban részt vevő nevelési-oktatási intézményben az Nkt. 47. § (9) bekezdése alapján az enyhe értelmi fogyatékos tanulók egyes tantárgyaira vonatkozó szabályok kivételével **a sajátos nevelési igény típusának megfelelő gyógypedagógus, konduktor foglalkoztatása kell, ha** a tanórai foglalkozás elsődleges célja **a sajátos nevelési igényből eredő hátrány csökkentése, vagy az egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitáció, valamint az értelmi fogyatékos tanuló iskolai nevelés-oktatása a külön e célra létrehozott gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben, iskolai osztályban történik**. Ezentúl **gyógypedagógus, konduktor** vagy az általános szabályok szerinti végzettség és szakképzettség kell, ha a tanórai foglalkozás elsődlegesen nem a sajátos nevelési igényből eredő hátrány csökkentését, a tanuló egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációját, rehabilitációját szolgálja, az egyéb foglalkozáshoz. Az Nkt. 47. § (9) bekezdés c) és d) pontja alapján az enyhe értelmi fogyatékos tanulók **idegen nyelv oktatását elláthatja gyógypedagógus végzettséggel és szakképzettséggel, továbbá „komplex” típusú felsőfokú államilag elismert nyelvvizsga-bizonyítvánnyal, egyenértékű okirattal rendelkező pedagógus**, a **rajz, testnevelés, technika, ének-zene, etika** tantárgyak oktatását elláthatja a *tantárgynak megfelelő szakos tanár*.

A feltárt körülmények és a vonatkozó rendelkezések alapján rá kell mutatnom, hogy a Tagiskolában a történelem, az informatika, technika és a testnevelés tantárgy tanítására minden évfolyamon megfelelő pedagógus áll rendelkezésre. **A kapott adatok szerint ugyanakkor a magyar tantárgy tanítása 6. évfolyamig, a rajz 5. évfolyamig biztosított szakos tanárral. A Tagiskola nem rendelkezik egyáltalán természettudományos tantárgyak (így természetismeret, földrajz, fizika, kémia, biológia), matematika tantárgy, valamint ének-zene tantárgy szakképzettségének megfelelő szakos pedagógussal. A gyógypedagógus a saját elmondása szerint matematikát tanít. Az idegen nyelvet pedig nyelvvizsgázott pedagógus tanítja a tanulóknak**, beleértve a nem enyhe értelmi fogyatékosokkal küzdő tanulókat is.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a munkatervében foglaltakkal ellentétben a Tagiskola a szükséges szakos ellátottság tekintetében súlyos hiányosságokkal küzd, amely nemcsak a jogbiztonság követelményét sérti, hanem a gyermekek oktatáshoz való jogával összefüggő visszasságot okoz, a jogsérelem közvetlen veszélyét idézi elő.

5.3 A tanulók osztályba sorolása

3.1. A helyszíni vizsgálat idején a Tagiskolába a Gyermekotthonban nevelkedő 41 fő tanuló tanult, egy gyermek börtönben, három pedig előzetes letartóztatásban volt. A tanulók osztályfok szerinti megoszlása: **1 fő 4. évfolyamos**, 7 fő 5. évfolyamos, 7 fő 6. évfolyamos, 13 fő 7. évfolyamos, 7 fő 8. évfolyamos, 9 fő 9. évfolyamos, **1 fő 10. évfolyamos**, egyben a 6. és 7. évfolyamon két párhuzamos osztály működik.

A Tagiskola dokumentumaiban rögzített osztályszerkezetre figyelemmel rögzíthető, hogy 4. évfolyamos és a „10” évfolyamos tanuló számára nincs működő osztály létrehozva, ők más osztályokhoz csatlakoznak. Az Nkt. 4. § 24. pontja alapján azonban összevont osztály csak általános iskola alsó tagozatán működhet.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a 4. évfolyamos tanuló valós oktatása, illetve a szakiskolai képzés 10. évfolyamos tanulójának 9. osztályban való tanítása kapcsán mindkét érintett tanuló oktatáshoz való jogával összefüggő visszásságot okoz.

5.3.2. A Tagiskola 41 tanulójából 23 fő sajátos nevelési igényű és közülük csupán 4 tanuló számára jelölte ki a szakértői bizottság iskolául a Tagiskolát. A többi sajátos nevelési igényű tanuló számára a rendelkezésre bocsátott a szakértői bizottságok **véleményei a Gyermekotthonba való bekerülésük előtti iskolák kijelölését tartalmazzák szerte az országban.** A Tagiskola tájékoztatása szerint **egy tanuló esetében pedig nem állt rendelkezésre a sajátos nevelési igényt megállapító szakértői bizottsági vélemény** sem Kalocsán, sem pedig a gyermek korábbi gondozási helyén. A rendelkezésre bocsátott szakértői vélemények továbbá 2 tanulónál **nem kerültek felülvizsgálatra**, az egyik tanuló esetében a véleményt 2017-ben adták ki, azzal hogy felülvizsgálata 2019/2020-as tanévben esedékes, a másik tanulónál pedig a 2018-ban kiadott vélemény érvényessége a 2018/2019-es tanévre vonatkozott.

A sajátos nevelési igényű tanulók zöme *egyéb pszichés fejlődési zavarral*, míg más részük *enyhe értelmi fogyatékossgal küzd, ez utóbbi tanulók közül 7 fő számára javasolt a szakértői bizottság véleményében a többségi tanterv helyett: az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára kiadott tanterv szerinti haladás*, továbbá az egyik tanuló számára kifejezetten *a fogyatékossg típusának megfelelő külön nevelés*, egy másik tanuló számára pedig *EGYMI-ben nyújtandó gyógypedagógiai ellátás*. Ez utóbbi tanulónak külső iskolával van tanulói jogviszonya, de a Tagiskola biztosítja a felkészülést a napi iskolába járás mellett.

A sajátos nevelési igényű gyermekek oktatásának megszervezésével kapcsolatos legfontosabb követelményt az Nkt. 47. §-a fogalmazza meg. Az Nkt. 47. § (1) bekezdése leszögezi, hogy a sajátos nevelési igényű tanulónak joga, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani. Ennek kapcsán fontosnak tartom felhívni a figyelmet, hogy aki **a pedagógiai szakszolgálatra vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően készített szakvéleményben foglaltakat szándékosan figyelmen kívül hagyja szabálysértést követ el.**⁶

A szakértői bizottság a 15/2013. EMMI rendelet 17. § (1) bekezdése értelmében a szakértői véleményében tesz javaslatot a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgálatok típusaira, a szükséges **szakemberre és annak feladataira. Ha pedig a sajátos nevelési igényű tanuló** iskolát kíván változtatni a 15/2013. EMMI rendelet 20. § (3) bekezdésében foglaltak szerint e szándékaról **a tanuló szülőjének írásban tájékoztatnia kell a szakértői bizottságot.** A szakértői bizottság, ha az az iskola, amelybe a tanuló az átvételét, felvételét kéri, az adott sajátos nevelési igényre tekintettel szerepel az intézményi jegyzékben, a bejelentést tizenöt napon belül írásban tudomásul veszi, és szakértői véleményének az **iskola kijelölésére**, és az iskolába történő beiratkozásra vonatkozó rendelkezéseit módosítja. Ha az iskola nem, vagy nem az adott fogyatékossgra tekintettel szerepel az intézményi jegyzékben, a szakértői bizottság a tanuló – szükség szerinti – vizsgálata után új szakértői véleményt készít. A tanuló vizsgálata mellőzhető, ha a meglévő vizsgálati eredmények kiegészítésére nincs szükség.

A Tagiskola a tanulói tekintetében tehát néhány esetben elmaradt a tanuló állapotát rögzítő és fejlesztésével kapcsolatos szakértői vélemény felülvizsgálata, illetve számos sajátos nevelési igényű tanuló gondozási helyének megváltoztatása után nem került sor az iskolaváltoztatással kapcsolatos szakértői bizottság előtti eljárás kezdeményezésére sem, a fogyatékossga szerint külön nevelés-oktatásra jogosult tanulónál a külön nevelés-oktatás sem

⁶ A Szabs. tv. 248. § (2) bekezdés c) pontja alapján, aki a pedagógiai szakszolgálatra vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően készített szakvéleményben foglaltakat szándékosan figyelmen kívül hagyja szabálysértést követ el.

valósult meg.

A feltárt tényállás alapján a Tagiskolában *a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásával kapcsolatos követelmények nem érvényesülnek*, a szakértői bizottságnak lehetősége sem volt a tanulók számára kijelölt gondozási hely szerinti Tagiskola számára megfogalmazni az érintett tanulók tekintetében szükséges javaslatokat, melyek a tanuló nevelésével-oktatásával, fejlesztésével és a mindezekhez szükséges személyi feltételekkel és óraszámokkal kapcsolatosak.

Mindezek alapján megállapítom, hogy az érintett tanulók számára az új iskola kijelölésének elmaradása nem felel meg a garanciális törvényi előírásoknak, így sérti a jogbiztonság követelményét, továbbá a tanulók oktatáshoz való jogával összefüggésben súlyos visszásságot okoz, a jogsérelem közvetlen veszélyét idézi elő.

5.3.3. A sajátos nevelési igényű tanulók iskolaváltásával kapcsolatos eljárás megindítását a jogszabály *a szülő (törvényes képviselő) számára írja elő*. Ugyanakkor **a sajátos nevelési igényű tanuló csak a számára kijelölt iskolában teljesítheti a tankötelezettségét**, mert ezzel lenne biztosítható az állapotuknak megfelelő oktatás, ezért a számára ki nem jelölt iskolában nem tanulhat, és oda nem is vehető fel. Mindez *speciális helyzet elé állítja a gyermekotthonok belső iskoláit*, mivel az ő tanulóik azok a gyermekek, akiknek gondozási helyéül a belső iskolával párhuzamosan működő gyermekotthont jelölik ki, *de ezzel egyidejűleg nem történik meg a tanuló iskolájának a kijelölése*. Lényeges, hogy ilyenkor a gyermek nem önként, szülői kezdeményezésre kíván iskolát váltani, hanem számára a gyámhivatal új gondozási helyet jelöl ki, és az új gondozási hely lehetetlenné teszi tanulmányainak folytatását a számára (a más településen, sok esetben az ország más régiójában) korábban kijelölt iskolában. Amint azt a jelen vizsgálat is feltárta, a gyermekotthonba került tanulók korábbi tanulmányaival kapcsolatosan semmilyen érdemi információ nem áll az új gondozási hely rendelkezésére, ezért a Tagiskola próbálja feltárni a gyermek oktatásával kapcsolatos előzményeket.

A Gyvt. 53. § (3) bekezdése rögzíti, hogy a speciális és különleges ellátás kiterjed **a gyermek korához, állapotához és szükségleteihez igazodó oktatásra, szakképzésre, foglalkoztatásra, valamint ápolására, szocializációjára és reszocializációjára, továbbá rehabilitációs és rehabilitációs kezelésére is**. A Gyer. 100. § (2) bekezdés c) pontja szerint **a gyámhivatal** a gyermek nevelésbe vételére irányuló eljárása során feltárja azokat a körülményeket, amelyek a szülőt akadályozzák a gyermek nevelésében és a veszélyeztetettség elhárításában, **meggyőződik a gyermek tartós betegségének, súlyos fogyatékosságának vagy sajátos nevelési igényének tényéről**. Mindennek érdekében szükség szerint **beszerzi a gyermek sajátos nevelési igényének igazolására szolgáló, a nemzeti köznevelésről szóló törvény szerinti szakértői bizottság szakértői véleményét**. A Gyer. 100. § (2) bekezdés d) pontja értelmében pedig az előzőek szerint beszerzett iratok megküldésével megkeresi a gyermekvédelmi szakszolgálatot, hogy tegyen javaslatot többek között a gyermekek gondozási helyére és a gyermekvédelmi gyám, helyettes gyermekvédelmi gyám személyére.

A nevelésbe vett gyermekek iskola váltására vonatkozó további szabályt tartalmaz a 15/2013. EMMI rendelet 17. § (2) bekezdése, eszerint, *ha a megyei területi gyermekvédelmi szakszolgálat értesítése szerint a szakértői bizottság eljárásával egyidejűleg a gyermek, tanuló átmeneti vagy tartós nevelésbe vételével kapcsolatos eljárás is folyik, a szakértői véleményt a kijelölt gondozási helyről szóló tájékoztatás megérkezését követően lehet elkészíteni*. A 15/2013. EMMI rendelet 23. § (4) bekezdése alapján a gyermek oktatását ellátó iskola *a felülvizsgálati eljárást – tanévenként legfeljebb egy alkalommal – bármikor kezdeményezheti*, amelyről a felülvizsgálat szükségességének indokolásával a szülőt tájékoztatni köteles.

Fontos rámutatni arra is, hogy *a felülvizsgálat és az iskolaváltás kezdeményezése szükségképpen nem jelent azonos szakértői bizottsági eljárást*. A felülvizsgálat kezdeményezése a gyermek teljes körű vizsgálatát vonhatja maga után, ezzel szemben ugyanakkor az iskolaváltás kezdeményezése esetén – az esetek jelentős részében – az nem követelmény.

Mindezek alapján világossá vált, hogy – különösen a belső iskolával rendelkező – gyermekotthonokba való gondozási hely kijelölését követően, a sajátos nevelési igényű gyermekek iskolaváltása, illetve tanulmányainak megfelelő osztályfokon való folytatása nem zökkenőmentes. A feltárt tényállás szerint jellemzően a kijelölt új gondozási helyre a gyermekkel egy időben nem érkeznek meg a tanuló oktatásával kapcsolatos dokumentumok, annak ellenére sem, hogy azokat a gyámhivatalnak a jogszabályok szerint be kell szereznie. Az iskolai dokumentációt a gondozási helyre való javaslatétel érdekében továbbá a gyermekvédelmi szakszolgálatnak is meg kell ismernie, vagyis ők is továbbíthatják a szükséges információkat. A 15/2013. EMMI rendelet értelmében pedig a gyermek gondozási helyre való megérkezését követően az iskolaváltást a szülő (törvényes képviselő) kezdeményezheti, az érintett iskolának pedig csak a szakértői vélemény felülvizsgálatának kezdeményezésére terjed ki a jogosultsága.

Az 15/2013. EMMI rendelet 17. § (2) bekezdésének az átmenti és tartós nevelésbe vételre történő utaló rendelkezése emellett elavult fogalmakra hivatkozik. A Gyvt. 2014. január 1-től hatályos rendelkezései a nevelésbe vétel jogintézményét meghatározó rendelkezéseket jelentősen megváltoztatták, hatályon kívül helyezték az átmeneti és tartós nevelésbe vétel szabályait.

Mindezek alapján megállapítom, miszerint az, hogy a gyermek nem a tanulási képességének megfelelő módon, a szakértői bizottság véleményében foglaltak szerint tanulhat, valamint nem egyértelműek, hiányosak, pontatlanok a vonatkozó jogszabályi előírások, együttesen a jogbiztonság követelményével, az oktatáshoz való joggal összefüggő visszasságot idéz elő.

5.4 A gyermekek iskolai tanulmányokban való előrehaladásának állapota kapcsán

A vizsgálatom során feltártak szerint a Tagiskolában **a tanulók többségének az életkorához képest több éves az iskolai lemaradása, amely jellemzően 2-5 év közé tehető.**

A speciális gyermekotthonban nevelkedő gyermekek kapcsán az AJB-3012/2020. számú jelentés már rögzítette a tanulók életkor szerinti oktatásban való lemaradását. A vizsgált *főti Gyermekotthonban* a tanulók **átlagos lemaradása 3 év volt.** A speciális otthonok *átfogó vizsgálata kapcsán* korábban kiadott AJB-545/2013. számú jelentés az érintett gyermekotthoni iskolákban tanuló gyermekek kapcsán **1-5 év közötti lemaradást tárt fel.** A jelentésben hivatali elődöm felkérte az emberi erőforrások miniszterét, hogy a speciális gyermekotthonok vezetőivel, a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet bevonásával dolgozzon ki módszertani útmutatót a speciális igényű gyermekek oktatása, képzése, a gyermekek egészségi- és személyiségállapotának megfelelő oktatási intézmény kijelölése tárgyában.

Az AJB-2648/2015. számú jelentés a speciális ellátási szükségletű gyermekek oktatásával, fejlesztésével **kapcsolatos módszertani útmutató elérhetővé válását sürgette.** A szaktárca válaszában ekkor azt jelezte, hogy a speciális gyermekotthonokban nevelkedő gyermekek oktatását, képzését, valamint a gyermekek felkészítését végző fejlesztő pedagógusok munkáját segítő szakmai szabályozó anyag kidolgozásának célját beépítették az EFOP-1.9.4 „A szociális ágazat módszertani és információs rendszereinek megújítása” című konstrukció szakmai koncepciójába, így lehetőség nyílik a kiemelt projekt keretében elkészíteni azt.

A budapesti Esze Tamás Gyermekotthonban élő gyermekek oktatása kapcsán az AJB-276/2019. számon kiadott jelentés ugyancsak rögzítette, hogy a családi gondoskodást nélkülöző gyermek számára, – aki a család támogatására jellemzően az intézményes ellátás megszűnését követően sem számíthat – a tanulás, illetve szakképzettség szerzése az egyetlen lehetőség a kitörésre, az önálló életvitel, a munkavállalás vagy a továbbtanulás lehetőségének a megteremtésére.

Majd az e tárgykört is érintő *jelentésekre (AJB-2875/2020.)* adott válaszában arról tájékoztatt az Emberi Erőforrások Minisztériumának szociális ügyekért felelős államtitkára, hogy az EFOP-1.9.4 „A szociális ágazat módszertani és információs rendszereinek

megújítása" című pályázat keretében a **speciális ellátási szükségletű gyermekek oktatására, képzésére (beleértve a szociokulturális eszközök használatára) vonatkozó módszertani útmutató szakértői anyagai elkészültek.** A tervek szerint 2021 márciusában megkezdődik a képzés 6 hónapos modellezése, az így kidolgozott módszertani útmutató tervezett bevezetésének időpontja *2021. október.*

A jelen vizsgálat, illetve a hivatkozott korábbi vizsgálatok során szerzett tapasztalatok alapján a gyermekotthonban nevelkedő gyermekek iskoláztatásának – életkoruk szerinti – több éves elmaradása igazolható. Mindez a helyzet pedig nem egyeztethető össze az Egyezmény 20. cikkében deklarált, a családi környezetétől megfosztott gyermek azon jogának érvényesülésével, miszerint az állam különleges védelmére és segítségére jogosult.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a speciális ellátási szükségletű gyermekek oktatása és fejlesztése terén a kialakult, illetve hosszú ideje nem orvosolt helyzet az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz, valamint oktatáshoz való jogával összefüggő visszasságot okoz, illetve nem egyeztethető össze a gyermek legjobb érdekét képviselő eljárás elvével sem.

6. A szabadidő eltöltésével összefüggésben

Az otthont nyújtó ellátás keretében gondoskodni kell a gondozott gyermekek *szabadidejének hasznos eltöltéséről.* A Gyvt. a nevelésbe vett gyermek különös jogaként nevesíti a gyermek érdeklődésének megfelelő szabadidős programokon való részvételét.

A Gyermekotthon Munkaterve több szabadidős foglalkozáson, szakkörön, tanfolyamon való részvétel lehetőségét tartalmazza. A Munkatervben nevesített *szabadidős lehetőségek* üdvözlendők, *az azokon való részvételt a gyermekekkel készített interjúk azonban nem igazolták.* A helyszíni bejáráskor a csoportokban kialakított sportszobákon, televíziókon és egy-egy régi számítógépen, valamint a csocsón kívül más szabadidő eltöltésére alkalmas lehetőséget, pl. társasjátékot, könyvet a vizsgálatot végzők nem láttak. Ugyanakkor a sportolás és a Sporttelepen végezhető mezőgazdasági munka nem csupán hasznos időtöltés, hanem kamaszkorú fiúk energiájának lekötésére is alkalmas.

Több korábbi jelentés rögzítette, hogy a szabadidő hasznos eltöltése *magában foglalja a gyermekek hétközbeni, hétvégi szabadidejének értelmes, részben a felnőttek által kezdeményezett, illetve javasolt, időnként irányított tevékenységét is.* Az intézményen, valamint a csoportokon belüli, a gyermek életkorának, érdeklődési körének megfelelő szabadidős programok felkínálása, a gyermekkel közvetlenül foglalkozó szakemberek kompetenciája. A közös programok a csoportkohéziót erősítik, megelőzhetik, csökkenthetik a magatartási problémákat, az agressziót.⁷

Álláspontom szerint a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekek legjobb érdekének megfelelő eljárás elve mind teljesebb körű érvényesülése érdekében különös jelentősége van annak, hogy a nagyon nehezen kezelhető, súlyos pszichés tüneteket mutató, illetve magatartási problémákkal küzdő, valamint a kettős szükségletű gyermekek a szabadidejüket érelemben töltsék el, azaz napjaikban ne legyenek visszatérően, rendszeresen „üresjáratok”.

Mindebből következően megállapítom, hogy a csupán elvi lehetőségként felkínált, de meg nem valósuló szabadidős tevékenységek gyakorlata alkalmas arra, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszasságot okozzon.

7. A mobiltelefon használatának a Gyermekotthonban való megengedhetősége kapcsán

A feltárt tényállás szerint a gyermekek a Gyermekotthon területén mobiltelefont egyáltalán nem használhatnak, a tilalom indoka az okos telefonon keresztül történt fenyegetés. A Gyermekotthon

⁷ Lásd AJB 3804/2009., AJB 457/2011. és AJB-307/2019. számú jelentések

Házirendje szerint azonban a gondozott gyermekek napi egy óra időtartamban kikérhetik mobiltelefonjukat a csoportban dolgozó nevelőtől.

Álláspontom szerint a fenti indokok alapján elfogadható a mobiltelefon használatának a Gyermekotthon területén való tilalma, az intézkedés arányossága és annak transzparenciája érdekében a részletszabályokat azonban szükséges és indokolt a Házirendben rögzíteni.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Gyermekotthon gyakorlata és a Házirendben rögzítettek közötti ellentmondás a jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot okoz.

8. A gyermekek dohányzásának intézményi kezelésével összefüggésben

Az Egyezményben foglaltakkal összhangban a Gyvt. 6. § (4) bekezdése tételesen kimondja, hogy a gyermeknek joga van az egészségére káros szerek elleni védelemhez, *e körbe pedig a dohányzás egyértelműen besorolható*. A dohányzás minden intézményben⁸ – kiemelten a speciális ellátást nyújtó gyermekotthonokban, javítóintézetekben – visszatérő és állandó probléma. A gondozott gyermekek többsége ugyanis már eleve „dohányosként” kerül a szakellátó rendszerbe, előfordul, hogy a gyermekek már 6-8 évesen dohányoznak. Jelen vizsgálat tapasztalatai, a helyszínen kapott információk mindezt a problémát egybehangzóan megerősítették.

A Gyermekotthonban korábban folytatott vizsgálatot lezáró, AJB-130/2016. számú jelentés az intézmény vezetőjének javasolta, hogy a gondozott gyermekek életkorának és értelmi képességeinek megfelelően mutassanak be filmeket, demonstrációt a dohányzás ártalmairól, illetve a komplex prevenció munkához kérje olyan szakember segítségét, aki a gyermekek dohányzásról való leszoktatását megfelelő módszerek megismertetésével segítheti.

A Gyermekotthon Munkarendjében szerepel a dohányzásról leszoktató program, a Házirend is tartalmazza az intézmény területére a cigaretta bevitelének és fogyasztásának tilalmát. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy van olyan csoport, ahol a dohányzási időpontok a napirendben szerepelnek. Az intézményvezető és a meghallgatott gyermekek úgy nyilatkoztak, hogy korlátok között, a szabadlevegőn napi néhány szál cigarettát elszívhatnak.

Álláspontom szerint a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek esetében a védelemhez és gondoskodáshoz fűződő joguk érvényesítése állami feladat, erre figyelemmel *a velük foglalkozó szakemberek felelőssége és kötelessége – egyebek mellett – a dohányzás káros következményeire való figyelemfelhívás, a prevenció, a függőség kialakulásakor a leszokáshoz való segítségnyújtás (különös tekintettel az esetleges kortárs, illetve az otthoni környezetre)*. Különösen problémás megoldás a dohányzás lehetőségének „jutalomként” való alkalmazása.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a gyermekek rendszeres dohányzásának kényszerű megtűrése a Gyermekotthonban – ahogyan más gyermekvédelmi intézményben – alkalmas arra, hogy a gyermekek egészséghez való jogával összefüggő visszásságot okozzon.

9. Az étkeztetés kapcsán

Az NM rendelet 2011. január 1-je óta hatályos 76. § (1) bekezdése szerint a gondozott gyermek számára naponta, az életkornak megfelelő, legalább ötszöri, legalább egy alkalommal meleg, az egészséges táplálkozás követelményének megfelelő étkezést kell biztosítani, a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló miniszteri rendeletben foglaltaknak megfelelően. A napi ötszöri étkezésre fordított költség összege naponta nem lehet kevesebb az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 2,4%-ánál (684 Ft/fő/nap).

A feltárt tényállás szerint **a gyermekek napi ötszöri étkezésre fordítható összeg napi 800 Ft, ami meghaladja a jogszabályban meghatározott minimális összeget**. Figyelemmel az inflációra, továbbá arra, hogy a járványhelyzetben az élelmiszerárak jelentősen megnövekedtek,

⁸ Pl. AJB-6373/2012., AJB-130/2016. és AJB-299/2019. számú jelentések

álláspontom szerint a 2011-ben meghatározott étkezési normatívából a fejlődésben lévő fiúk napi ötszöri, egészséges étkezése nem biztosítható. A helyszíni vizsgálat alatt az intézményben nevelkedő gyermekek közül többen tettek utalást arra, hogy a Gyermekotthon által biztosított zsebpénzükből vásárolnak további élelmiszereket az étkezés kiegészítésére, mindezt pedig a Gyermekotthon vezetősége is megerősítette.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a gyermekvédelmi szakellátásba élő gyermekek teljes körű ellátásának biztosítása állami feladat, így az étkeztetésükre fordítható minimális összeg huzamosabb ideje, közel 10 éve változatlanul hagyása az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő súlyos visszásságot okoz, illetve nem egyeztethető össze a gyermek legjobb érdekét képviselő eljárás elvével sem.

10. A járványügyi intézkedésekkel kapcsolatban

10.1. A védőfelszerelés, tisztító-, fertőtlenítő szerek rendelkezésre állása és az elkülönítés

A vezetőktől kapott tájékoztatás és az áttekintett dokumentumok alapján a védekezéshez szükséges eszközöket, maszkot, kézfertőtlenítőt a Fenntartó már a járvány első hulláma alatt is biztosította az intézmény számára. A Gyermekotthon vezetője rendelkezett a járvány elleni védekezés eszközeinek beszerzéséről, kötelező használatáról, az intézménybe történő belépés előtti kötelező kézfertőtlenítés fontosságának betartásáról. A téli szünetet otthon töltők és az engedély nélkül távollévők a Gyermekotthonba való visszakerülését követő megfigyelésére, elkülönítésére, illetve orvosi felügyeletére lehetőség van.

Összességében megállapítható, hogy a Gyermekotthon a járványhelyzet megkívánta egészségügyi lépéseket a mind első (tavaszi-nyári) és második (ősz-téli) hullámban egyaránt megtette. E tekintetben tehát alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tártam fel.

10.2. A gyermekek kapcsolattartása a járványhelyzetben

A Gyvt. 9. §-a a nevelésbe vett gyermek kapcsolattartáshoz való jogát a gyermek különleges jogként nevesíti. A Gyer. 30/H §-a alapján a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek a gyámhivatali határozatban szabályozottak szerint tarthatnak kapcsolatot a hozzátartozóikkal. A Gyvt. 86. § (1) bekezdése rendelkezik a gyermekvédelmi gyám a gyermek gondozásával, nevelésével összefüggő feladatairól. A Gyvt. 86. § (1) bekezdés a) és b) pontja szerint a gyámnak a kirendelését követően legfeljebb tizenöt napon belül személyesen kell találkoznia a gyermekkel. Ezt követően legalább havonta egy alkalommal, a hatodik életévét be nem töltött gyermek esetén legalább kéthetente fel kell keresnie a gyermekeket. A gyám kötelessége, hogy a gyermek számára telefonon elérhető legyen, illetve – a gyermek kérésére – a gondozási helyen vagy semleges helyen való találkozás lehetővé tétele.

A Gyvt. 11/A. § (1) bekezdése szerint a gyermekjogi képviselő ellátja a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermek törvényben meghatározott jogainak védelmét, és segíti a gyermeket jogai megismerésében és érvényesítésében, valamint kötelességei megismerésében és teljesítésében Gyvt. 11/A. § (3a) bekezdése alapján a gyermekjogi képviselő jogosult az általa kezdeményezett időpontban a gyermekkel személyesen, a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltató vezetőjének, illetve munkatársának – ideértve a nevelőszülőt is – jelenléte nélkül találkozni. A gyermek gondozási helyének biztosítania kell a gyermek és a gyermekjogi képviselő zavartalan kapcsolattartásának körülményeit.

A feltárt tényállás szerint a járvány első hullámában a gyermekek a hozzátartozóikkal, a gyermekjogi képviselővel, gyermekvédelmi gyámjaikkal telefonon tarthattak kapcsolatot, szakdolgozó a beszélgetések idején nem volt jelen. A helyszíni vizsgálat idején hozzátartozóikkal a gyermekek a gyámhivatali határozatban foglaltaknak megfelelően tarthattak kapcsolatot. A

gyermekvédelmi gyámok és a gyermekjogi képviselő rendszeresen mentek az intézménybe. Hőmérsékletmérés és kézfertőtlenítés után négy szemközt beszélhettek a gyermekkel.

Mindezek alapján a gondozott gyermekek járványhelyzet alatti kapcsolattartása tekintetében alapvető joggal összefüggő visszasságot ugyancsak nem tártam fel.

10.3. A Tagiskola működése 2020 tavaszi járványhelyzeti intézkedések alatt

A Korm. határozat 1. pontjában a Kormány felhívta az emberi erőforrások miniszterét, hogy a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény 51. § (4) bekezdésében foglalt hatáskörében eljárva valamennyi köznevelési intézmény működési rendje 2020. március 16-tól a nevelés-oktatás tantermen kívüli, digitális munkarendben kerüljön megszervezésre. A digitális munkarendet oly módon határozták meg, hogy annak keretében a tananyag kijelölése, a tanulási folyamat ellenőrzése és támogatása a pedagógusok és a tanulók **online vagy más, személyes találkozást nem igénylő kapcsolatában történik**, valamint a tananyag tantermen kívüli, digitális munkarend keretében történő átadása alkalmas legyen a tanuló tanulmányi követelményeinek teljesítésére. *A Korm. határozat a gyermekotthonokban működő iskolák tekintetében nem tartalmazott eltérő rendelkezéseket.*

A feltárt tényállás szerint 2020 tavaszán a járvány első hulláma alatt a Tagiskola az iskolai épületszárnyban bezárt, a tanulók a Gyermekotthoni csoportokban tanultak, ahová a tanáraik mentek fel tanítani. A Gyermekotthon vezetője mindezt azzal indokolta, hogy a gyermekek a járványidőszakban nem jártak ki az intézményből és külsős tanulójuk sem volt és ez szolgálta a tanulók érdekét. Az iskolai épületszárny lezárásával, a saját csoportban történő oktatással megszüntették a keveredést a gyerekek között, hisz az osztályfokokonként történő oktatásban egy-egy osztály tanulói akár 3-4 különböző csoportból tevődtek össze. A gyerekek tehát folyamatosan a saját csoporttársaikkal érintkeztek. A digitális oktatás helyett a feladatokat a csoporthoz kijelölt egy-egy pedagógus közvetítette, ő támogatta, segítette a gyerekek tanulását. Ez a munkavállaló nem jelentett nagyobb fertőzésveszélyt, mintha csoportnevelő, gyermekfelügyelő utazott volna be az intézménybe, akiknek a számát kellett volna növelni a 24 órás felügyelet biztosítása miatt.

A Tagiskola tehát a járvány 2020 tavaszi időszakában csak részlegesen tért át a tantermen kívüli, digitális munkarendre, fenntartotta a pedagógusok és a tanulók között a személyes találkozást, ezzel figyelmen kívül hagyta a Korm. határozatban foglaltakat. Mindezek alapján megállapítom, hogy a Tagiskola ezen eljárása a jogbiztonság követelményét sértette.

Rá kell mutatnom ugyanakkor arra, hogy a Gyermekotthonban nevelkedő gyermekek speciális ellátási körülményei, így a gyermekek Gyermekotthonba való elhelyezésének szükségessége, a digitális oktatás feltételeiben megmutatkozó hiányosságok, a gyermekotthoni délelőtti munkaszervezés, a gyermekek oktatásban való lemaradása, a tanulók jelentős részének sajátos nevelési igénye indokolhatta a Tagiskola működésének a Korm. határozatban foglaltaktól eltérő voltát és az oktatás ekénti biztosítása hozzájárulhatott a fertőzésveszély csökkentéséhez is.

11. A kortárs bántalmazás vonatkozásában

A meghallgatott gyermekek beszámoltak az egymás közötti veszekedésekről és verekedésekről, a *verekeedést, mint konfliktusmegoldó mechanizmust említették*. A gyermekek elmondták azt is, hogy pszichológushoz bármikor fordulhatnak. A feltárt tényállás alapján a Gyermekotthonban a kortárs agresszió jelen van, ami az intézmény zárt jellegéből adódik, de visszavezethető a gondozott gyermekek, személyiségállapotára, ellátási szükségletére, előéletére is. E gyermekek konfliktusmegoldásként főleg az erőfölény demonstrálását, a gyengébb bántalmazását ismerték.

Az iratok szerint a bántalmazással kapcsolatos eseményeket, megtett intézkedéseket az intézmény rögzíti. A gyermekvédelmi gyámokat a bántalmazásról értesítik, a bántalmazó és a

bántalmazott gyermeket elkülönítik, a bántalmazott gyermek egészségügyi, pszichés segítséget kapnak, a bántalmazó konfliktuskezelési készségét, frusztrációs toleranciáját igyekeznek növelni.

Több meghallgatott gyermek elmondása szerint a Gyermekotthonba érkezésüket követően, mintegy *beavatási szertartásként bokszolniuk kell a régebben ott nevelkedőkkel*. A gyermekek beszámolója szerint ezt felnőtt is nézi, a motiváció itt vélhetően az, hogy kontroll alatt tartsák a verekedést. Álláspontom szerint *a rendszerbántalmazás kategóriájába tartozik, ha a szakdolgozók nem védik meg a gyereket, indirekten legalizálják az egymás közötti agresszió bármely formáját*. Mindemellett a bokszolás kívülről is traumatizáló lehet az eseményeket néző gyerekek számára. A „kvázi legalíssá” tett egymás közötti agresszió azt is magával vonja, hogy nem lehet panaszkodni, illetve segítséget kérni bántalmazás esetén, miközben sok esetben eleve traumatizáló környezetből érkeznek a gyermekek. A szakellátás célja végső soron a védelem és a rehabilitáció.

A feladat- és hatáskörömet meghatározó Ajbt. nem nyújt a biztosnak lehetőséget olyan alakszerű bizonyítási eljárás folytatására, amely a bíróság, illetve más hatóság eljárása során lehetséges, így *a gyermekek által elmondottak, különösen a beavatási szertartásként általuk említett bokszolás legalizált, megtűrt voltának kétséget kizáró igazolására nem kerülhetett sor*.

Ugyanakkor mindezen gyakorlat, illetve annak valószínűsége kapcsán ismét szeretném hangsúlyozni, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek esetében a védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jog érvényesítése állami feladat.⁹ A szakellátásban nevelkedő gyermekekkel foglalkozó szakemberek kötelessége tehát az egymás közötti agresszió, ideértve akár az egymás közötti beavatási szertartásként működő, felügyelt bokszolást is megelőzése, kezelése pedagógiai, pszichológiai módszerekkel, külső szakemberek segítségével (pl. agressziókezelés, érzékenyítő programok) igénybevitelével.

Mindezek alapján megállapítható, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz fűződő joga érvényesülésének érdekében mind a szakdolgozók, mind a gondozott gyermekek körében fontosak az agresszió kezelésével kapcsolatos tréningek, a foglalkozások folyamatos megszervezése, az azokon való aktív részvétel. Ebből következően pedig különösen fontos a Gyermekotthon munkatársainak fokozott gondossága a gyermekek közti bántalmazások megelőzése érdekében.

12. A gyermekeket a szakdolgozók részéről ért fizikai bántalmazás kapcsán

A meghallgatott gyermekek közül egy gyermek számolt be arról, hogy egy felnőtt bántalmazta, egy gyermek pedig felnőtt részéről tapasztalt verbális agresszióra utalt. Az egyik meghallgatott dolgozó állítása szerint pedig a sajtóban említett bántalmazó kolléga jelenleg is a Gyermekotthonban dolgozik, de konkrét bántalmazási esetről nem számolt be.

Tekintettel arra, hogy az Ajbt. nem biztosít lehetőséget olyan alakszerű bizonyítási eljárás folytatására, amely a bíróság, illetve más hatóság eljárása során lehetséges, a feladat- és hatáskörömet meghatározó rendelkezések alapján *az elmondott, konkrétumokat nélkülöző állítások kétséget kizáró igazolására sem kerülhetett sor*. A Gyermekotthonban élő gyermekeket szakdolgozó részéről ért bántalmazásáról sem a gyermekjogi képviselőnek sem a gyermekvédelmi gyámoknak nem volt tudomása.

Összegzés

A Gyermekotthonban *harmadik alkalommal volt ombudsmani vizsgálat*. Jelen vizsgálat idejére a Gyermekotthon szakmai létszáma, a szakképzett dolgozók aránya, a fluktuáció csökkenése tekintetében *javulás*, a tárgyi feltételek vonatkozásában viszont *súlyos hiányosságok* voltak

⁹ Lásd AJB-159/2017. számú jelentés

tapasztalhatók. Megállapítható volt az is, hogy a gyermekek étkeztetésére fordítható összeg a fejlődő szervezet számára szükséges mennyiségű egészséges táplálék biztosítására nem elegendő.

A *Gyermekotthon Tagiskolájának működése tekintetében is számos visszásságot tárt fel a vizsgálat*. Így több betöltetlen pedagógus álláshely volt a Tagiskolában, egyes tantárgyakat nem szakképzett pedagógusok tanították. A helyszíni vizsgálat idején nem volt a természettudományos tantárgyak, a matematika tantárgy, ének-zene tantárgy tekintetében a szakképzettségnek megfelelő szakos pedagógus. A gyógypedagógus matematikát tanított, továbbá az idegen nyelvet sem szaktanár tanította. A Tagiskola működését meghatározó dokumentumokban rögzített szabályozási mód és a gyakorlat, az Oktatási Hivatal adatbázisában szereplő adatok között eltérés mutatkozott. A Tagiskola tanulói tekintetében néhány esetben elmaradt a tanuló állapotát rögzítő és fejlesztésével kapcsolatos szakértői vélemény felülvizsgálata, számos sajátos nevelési igényű tanuló gondozási helyének megváltoztatását követően nem került sor az iskolaváltoztatással kapcsolatos szakértői bizottság előtti eljárás kezdeményezésére sem. A fogyatékosága szerint külön nevelés-oktatásra jogosult tanulónál a külön nevelés-oktatás nem valósult meg. A korábbi vizsgálatokhoz hasonlóan a jelen vizsgálat is feltárta, hogy a Gyermekotthonba került gyermekek korábbi tanulmányaival kapcsolatosan nem áll információ az új gondozási hely rendelkezésére.

A jelen vizsgálat, illetve a hivatkozott korábbi vizsgálatok során szerzett tapasztalatok alapján *a gyermekotthonban nevelkedő gyermekek iskoláztatásának – életkoruk szerinti – több éves elmaradása volt igazolható*. A vizsgálat feltárta, hogy a legsúlyosabb állapotú különleges védelemre szoruló, fokozott szakmai munkát igénylő speciális, illetve kettős szükségletű gyermekek ellátására létrehozott központi speciális Gyermekotthonba – férőhely hiányában – olykor csak több hónapos várakozást követően tudnak bekerülni a gyermekek, továbbá, hogy ott átlagos, illetve különleges ellátási igényű gyermekek is nevelkednek. A Gyermekotthonban – két csoport kivételével – a csoportokban elhelyezett kettős szükségletű gyermekek száma meghaladta a jogszabályban meghatározott 2 főt.

A korábbi vizsgálatokhoz hasonlóan a jelen vizsgálat is igazolta, hogy a gyermekvédelmi szakellátás intézményeiben – különös tekintettel a speciális gyermekotthonokra – továbbra is problémát jelent, hogy *a gyermekek többsége már dohányosként érkezik az intézményekbe*. Aggályos a kortárs agresszió igazolható jelenléte is. Mindebből következően a szakterületen dolgozók számára továbbra is kihívást jelent a prevenciós programok, valamint agressziókezelési tréningek szervezése, tartása, a dohányzásról való leszoktatás, a „függőség” kezelése. A gondozott gyermekeket szakdolgozó részéről ért bántalmazást a vizsgálat nem igazolta.

Intézkedéseim

A jelentésemben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásságok orvoslása, valamint jövőbeli megelőzése érdekében

- 1) az Ajbt. 37. §-a alapján *javasolom* az emberi erőforrások miniszterének, hogy
 - a) *fontolja meg* a különleges gyermekotthonok tekintetében is egy, a speciális ellátási szükségletű gyermekek oktatásához, képzéséhez hasonló módszertani útmutató kiadását;
 - b) *vizsgálja meg* egy olyan komplex, a gyermekvédelmi szakellátásra kiterjedő szakmai támogató program létrehozásának lehetőségét, amely segítséget nyújtana az intézményeknek és az ott nevelkedő gyermekeknek a dohányzásról való hatékonyabb leszokásban;

- c) a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény szerinti nevelésbe vétel intézménye fogalomhasználata nyomán *módosítsa* a 15/2013. EMMI rendelet 17. § (2) bekezdésében a tartós és átmeneti nevelésbe vételre utaló rendelkezést;
- d) a tanulók állapotának megfelelő iskolák kijelölése érdekében *tekintse át* az iskolaváltással kapcsolatos szakértői bizottsági eljárásra vonatkozó rendelkezéseket, különös tekintettel a nevelésbe vett sajátos nevelési igényű tanulók számára történő új gondozási hely kijelölésekor;
- e) a veszélyhelyzetre tekintettel *kezdeményezze* a jövőben elrendelt digitális oktatásra való átállás olyan szabályozását, amely megfelelő működési keretet biztosít a hagyományos feltételektől eltérően – így gyermekotthonok részeként – működő belső iskolák számára is;
- f) *vizsgálja felül* a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 76. § (1) bekezdésében meghatározott étkezési normatíva minimális összegére vonatkozó előírást, és azt igazítsa az időközbeni változásokhoz.
- 2) Figyelemmel az AJB-1201/2016. számú jelentésekben tett ajánlásokra az Ajbt. 31. §-a alapján ezúttal *felkérem* az emberi erőforrások miniszterét, hogy számoljon be a kettős szükségletű gyermekek ellátására specializálódott külön gyermekotthon, intézmény létrehozása érdekében tett, illetve megtenni kívánt intézkedéseiről.
- 3) Az Ajbt. 31. §-a alapján *felkérem* a Bács-Kiskun Megyei Főügyészséget vezető főügyészt, hogy az ügyészség közérdekvédelmi feladatairól szóló 3/2012. (I. 6.) LÜ. utasítás 70/A. § (1) bekezdésében foglalt éves ellenőrzési kötelezettsége teljesítése során fokozottan kísérelje figyelemmel a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényben deklarált, a gyermek bántalmazásával szembeni zéró tolerancia elvének érvényesülését a Gyermekotthonban.
- 4) Az Ajbt. 31. §-a alapján *felkérem* a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatóját, hogy
- a) gondoskodjon soron kívül arról, hogy Gyermekotthonban rendelkezésre álljanak a szabadidő eltöltéséhez szükséges eszközök;
- b) teremtsen meg annak lehetőségét, hogy a Gyermekotthon munkatársai rendszeresen részt vehessenek agressziókezelésével kapcsolatos tréningeken, foglalkozásokon;
- c) számoljon be a Gyermekotthon karbantartási munkáinak elvégzésére, továbbá tárgyi feltételeinek javítására készített intézkedési terv megvalósulásának ütemezéséről;
- d) vizsgálja felül a Tagiskola tekintetében az alapító okiratban foglaltakat a Tagiskola maximális létszáma, szakmai képzése tekintetében, majd ennek megfelelően szolgáltasson adatot az Oktatási Hivatal nyilvános adatbázisa számára;
- e) a hatályos jogszabályi rendelkezésekkel összhangban állapítsa meg pontosan a Tagiskola pedagógus álláshelyeinek számát a szakos ellátottsága érdekében.

- 5) Az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján *kezdeményezem* az Országos Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság vezetőjénél, hogy adjon tájékoztatást arról, hogy 2017. január 1-jét követően hány esetben és milyen okból tettek javaslatot átlagos, vagy különleges ellátási igényű gyermek központi speciális gyermekotthoni elhelyezésére.
- 6) Az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján *kezdeményezem* az Emberi Erőforrások Minisztériuma Speciális Gyermekotthoni Központ Általános Iskola és Szakiskola Kalocsai Gyermekotthona Általános Iskolája és Szakiskolájának vezetőjénél, hogy
- a) aktualizálja a hatályos jogszabályoknak megfelelően a Gyermekotthoni és a Tagiskola működését meghatározó dokumentumokat (pedagógiai program, munkaterv);
 - b) működjön közre a sajátos nevelési igényű tanulók iskolaváltásával kapcsolatosan a szakértői bizottságok eljárásának kezdeményezésében;
 - c) alakítsa ki a Tagiskola osztályszerkezetét a tanulók osztályfokának megfelelően;
 - d) intézkedjen annak érdekében, hogy a Tagiskola belső dokumentumaiban a 9/E. osztály funkcióját, tantárgyi követelményeit megfelelően szabályozzák;
 - e) intézkedjen annak érdekében, hogy a Tagiskolában alkalmazott fegyelmező intézkedéseket a jogszabályoknak megfelelő tartalommal rögzítsék;
 - f) gondoskodjon arról, hogy a Munkatervben rögzített szabadidős tevékenységek ténylegesen megvalósuljanak;
 - g) tekintse át, hogy milyen eszközökkel érhető el az, hogy elkerülhető legyen a Gyermekotthonban a kortárs bántalmazás bármely enyhe formája (ti. annak látszata is) a gyermekek között;
 - h) tekintse át a Házirend mobiltelefon használatára vonatkozó rendelkezéseit és azokat a ténylegesen alkalmazott gyakorlatra figyelemmel vizsgálja felül;
 - i) tegyen intézkedéseket a gondozott gyermekek egészségének védelme érdekében a dohányzásról való leszoktatás érdekében, ehhez pedig kérje olyan szakember segítségét, aki mindezt megfelelő módszerekkel és támogatással segítheti.

Budapest, 2021. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos
az alapvető jogok biztosa

Emberi Erőforrások Minisztériuma Speciális Gyermekotthoni Központ, Általános Iskola és Szakiskola, Kalocsai Gyermekotthona, Általános Iskolája és Szakiskolája
Kalocsa 2021. február 4.

vaságy a régi csoportban

elhasználódott fotelek

Étkezési és dohányzási rend

Étkezés:	Reggeli:	8:30 - 11:00 csoport	Délutáni:	2:30 - 3:30 csoport
	7:00 - 8:00 csoport		Délutáni:	2:30 - 3:30 csoport
	7:00 - 8:00 csoport		Délutáni:	2:30 - 3:30 csoport
Étel:	11:00 - 11:30 csoport, utána dohányzás az előtérben			
	11:30 - 12:00 csoport, utána dohányzás az előtérben			
	12:00 - 12:30 csoport, utána dohányzás az előtérben			
Vacsora:	17:00 - 18:00 csoport		Délutáni:	19:00 - 19:30 csoport
	18:00 - 19:00 csoport		Délutáni:	19:30 - 20:00 csoport
	18:00 - 19:00 csoport		Délutáni:	19:30 - 20:00 csoport

Munkaidőrend:		Reggeli és vacsora a csoportban
Reggeli dohányzási rend:	9:30 - 11:00 csoport	9:30 - 11:00 csoport
	11:30 - 12:00 csoport	11:30 - 12:00 csoport
	12:00 - 12:30 csoport	12:00 - 12:30 csoport
	12:30 - 13:00 csoport	12:30 - 13:00 csoport
	13:00 - 13:30 csoport	13:00 - 13:30 csoport
	13:30 - 14:00 csoport	13:30 - 14:00 csoport
	14:00 - 14:30 csoport	14:00 - 14:30 csoport
	14:30 - 15:00 csoport	14:30 - 15:00 csoport
	15:00 - 15:30 csoport	15:00 - 15:30 csoport
	15:30 - 16:00 csoport	15:30 - 16:00 csoport
	16:00 - 16:30 csoport	16:00 - 16:30 csoport
	16:30 - 17:00 csoport	16:30 - 17:00 csoport
	17:00 - 17:30 csoport	17:00 - 17:30 csoport
	17:30 - 18:00 csoport	17:30 - 18:00 csoport
	18:00 - 18:30 csoport	18:00 - 18:30 csoport
	18:30 - 19:00 csoport	18:30 - 19:00 csoport
	19:00 - 19:30 csoport	19:00 - 19:30 csoport
	19:30 - 20:00 csoport	19:30 - 20:00 csoport
	20:00 - 20:30 csoport	20:00 - 20:30 csoport
	20:30 - 21:00 csoport	20:30 - 21:00 csoport
	21:00 - 21:30 csoport	21:00 - 21:30 csoport
	21:30 - 22:00 csoport	21:30 - 22:00 csoport
	22:00 - 22:30 csoport	22:00 - 22:30 csoport
	22:30 - 23:00 csoport	22:30 - 23:00 csoport
	23:00 - 23:30 csoport	23:00 - 23:30 csoport
	23:30 - 24:00 csoport	23:30 - 24:00 csoport
	24:00 - 24:30 csoport	24:00 - 24:30 csoport
	24:30 - 25:00 csoport	24:30 - 25:00 csoport
	25:00 - 25:30 csoport	25:00 - 25:30 csoport
	25:30 - 26:00 csoport	25:30 - 26:00 csoport
	26:00 - 26:30 csoport	26:00 - 26:30 csoport
	26:30 - 27:00 csoport	26:30 - 27:00 csoport
	27:00 - 27:30 csoport	27:00 - 27:30 csoport
	27:30 - 28:00 csoport	27:30 - 28:00 csoport
	28:00 - 28:30 csoport	28:00 - 28:30 csoport
	28:30 - 29:00 csoport	28:30 - 29:00 csoport
	29:00 - 29:30 csoport	29:00 - 29:30 csoport
	29:30 - 30:00 csoport	29:30 - 30:00 csoport
	30:00 - 30:30 csoport	30:00 - 30:30 csoport
	30:30 - 31:00 csoport	30:30 - 31:00 csoport
	31:00 - 31:30 csoport	31:00 - 31:30 csoport
	31:30 - 32:00 csoport	31:30 - 32:00 csoport
	32:00 - 32:30 csoport	32:00 - 32:30 csoport
	32:30 - 33:00 csoport	32:30 - 33:00 csoport
	33:00 - 33:30 csoport	33:00 - 33:30 csoport
	33:30 - 34:00 csoport	33:30 - 34:00 csoport
	34:00 - 34:30 csoport	34:00 - 34:30 csoport
	34:30 - 35:00 csoport	34:30 - 35:00 csoport
	35:00 - 35:30 csoport	35:00 - 35:30 csoport
	35:30 - 36:00 csoport	35:30 - 36:00 csoport
	36:00 - 36:30 csoport	36:00 - 36:30 csoport
	36:30 - 37:00 csoport	36:30 - 37:00 csoport
	37:00 - 37:30 csoport	37:00 - 37:30 csoport
	37:30 - 38:00 csoport	37:30 - 38:00 csoport
	38:00 - 38:30 csoport	38:00 - 38:30 csoport
	38:30 - 39:00 csoport	38:30 - 39:00 csoport
	39:00 - 39:30 csoport	39:00 - 39:30 csoport
	39:30 - 40:00 csoport	39:30 - 40:00 csoport
	40:00 - 40:30 csoport	40:00 - 40:30 csoport
	40:30 - 41:00 csoport	40:30 - 41:00 csoport
	41:00 - 41:30 csoport	41:00 - 41:30 csoport
	41:30 - 42:00 csoport	41:30 - 42:00 csoport
	42:00 - 42:30 csoport	42:00 - 42:30 csoport
	42:30 - 43:00 csoport	42:30 - 43:00 csoport
	43:00 - 43:30 csoport	43:00 - 43:30 csoport
	43:30 - 44:00 csoport	43:30 - 44:00 csoport
	44:00 - 44:30 csoport	44:00 - 44:30 csoport
	44:30 - 45:00 csoport	44:30 - 45:00 csoport
	45:00 - 45:30 csoport	45:00 - 45:30 csoport
	45:30 - 46:00 csoport	45:30 - 46:00 csoport
	46:00 - 46:30 csoport	46:00 - 46:30 csoport
	46:30 - 47:00 csoport	46:30 - 47:00 csoport
	47:00 - 47:30 csoport	47:00 - 47:30 csoport
	47:30 - 48:00 csoport	47:30 - 48:00 csoport
	48:00 - 48:30 csoport	48:00 - 48:30 csoport
	48:30 - 49:00 csoport	48:30 - 49:00 csoport
	49:00 - 49:30 csoport	49:00 - 49:30 csoport
	49:30 - 50:00 csoport	49:30 - 50:00 csoport
	50:00 - 50:30 csoport	50:00 - 50:30 csoport
	50:30 - 51:00 csoport	50:30 - 51:00 csoport
	51:00 - 51:30 csoport	51:00 - 51:30 csoport
	51:30 - 52:00 csoport	51:30 - 52:00 csoport
	52:00 - 52:30 csoport	52:00 - 52:30 csoport
	52:30 - 53:00 csoport	52:30 - 53:00 csoport
	53:00 - 53:30 csoport	53:00 - 53:30 csoport
	53:30 - 54:00 csoport	53:30 - 54:00 csoport
	54:00 - 54:30 csoport	54:00 - 54:30 csoport
	54:30 - 55:00 csoport	54:30 - 55:00 csoport
	55:00 - 55:30 csoport	55:00 - 55:30 csoport
	55:30 - 56:00 csoport	55:30 - 56:00 csoport
	56:00 - 56:30 csoport	56:00 - 56:30 csoport
	56:30 - 57:00 csoport	56:30 - 57:00 csoport
	57:00 - 57:30 csoport	57:00 - 57:30 csoport
	57:30 - 58:00 csoport	57:30 - 58:00 csoport
	58:00 - 58:30 csoport	58:00 - 58:30 csoport
	58:30 - 59:00 csoport	58:30 - 59:00 csoport
	59:00 - 59:30 csoport	59:00 - 59:30 csoport
	59:30 - 60:00 csoport	59:30 - 60:00 csoport

étkezési és dohányzási rend

vaságyak

takarítatlanság

festék lepergése az ablakpárkányon

vakolathiány az ablak alatt